

DNB *magazine* NCB

mei 2000

Een tweemaandelijks uitgave van de Nederlandsche Bank

Erik Nordholt
helpt ECB bij
fraudebestrijding

Kredietverlening
aan crisislanden
versoepeld

Rapport-Brouwer:
geen Europese
toezichthouder

Meer toezicht op geldstromen

DNB *magazine* is een uitgave van de Nederlandsche Bank NV. Het is een productie van Externe betrekkingen en voorlichting en verschijnt eens in de twee maanden.

Redactie

DNB *magazine*
Afdeling Ebv
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam
Westeinde 1, 1017 ZN Amsterdam
Fax 020-524 2228
E-mail redactie: magazine@dnb.nl

Hoofdredacteur Mumtaz Khadjé

Aan dit nummer werkten mee Reinder van Dijk, Hendrik Jan Eijpe, Lex Hoogduin (ECB), Mumtaz Khadjé, Yvonne van Lynden, Douwe Miedema, Lex Prins, Bram Scholten, Olaf Sleijpen, Jacques Sijben, Tom van Veen, Erica Verdegaal, Alinda Wolthuis.

Eindredactie Mumtaz Khadjé

Secretariaat Lex Prins

Illustraties Herman Focke

Fotografie Olaf Kraak, Rob Meulemans, NFP

Vormgeving Katarzyna Hulsen-Plewko

Productie en druk Facilitaire diensten – reproductie DNB

Abonnementen

Een abonnement op DNB *magazine* is gratis en uitsluitend schriftelijk aan te vragen. Adreswijzigingen en opzeggingen eveneens schriftelijk opgeven.

Abonnementenadministratie

DNB *magazine*
Externe betrekkingen en voorlichting
Antwoordnummer 2670
1000 PA Amsterdam
Telefoon 020-524 3303/3644
Fax 020-524 2228
E-mail: magazine@dnb.nl

Artikelen uit DNB magazine mogen zonder toestemming van de redactie worden overgenomen, op voorwaarde dat de bron wordt vermeld.

Inhoud

6 Geld snelt de wereld rond

Het internationaal betalingsverkeer groeit in snelheid en omvang. DNB gaat nog meer aandacht besteden aan de veiligheid van het betalingsverkeer.

8 ‘Grote organisatie is vaak kwetsbaar’

Erik Nordholt, voormalig korpschef van de Amsterdamse politie, maakt deel uit van een anti-fraudecomité dat helpt in de strijd tegen illegale activiteiten binnen de ECB.

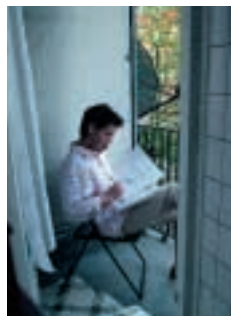
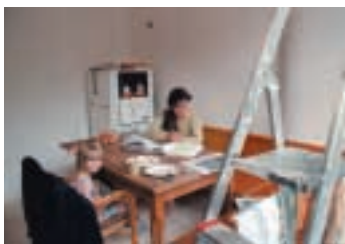
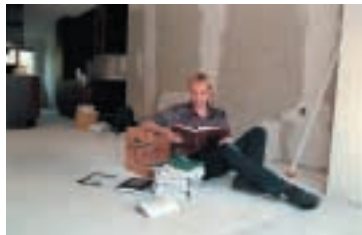

13 'EMU zorgt voor veel extra werk'

Deel twee in de serie over centrale banken in Europa. Een interview met Luis Angel Rojo van Banco de España.

21 'Studeren is zwaar, maar het levert ook veel op'

Studeren naast het werk, op eigen initiatief of min of meer gedwongen. DNB'ers in de schoolbanken.

- 10 **Richtlijnen buitenlandse kredietverlening vernieuwd**
Meer vrijheid en verantwoordelijkheid voor banken
- 12 **Uitbreiding EU: liever goed dan snel**
Column adviseur Wim Duisenberg
- 17 **De euro en de maffia**
Eurothriller
- 18 **Europese toezichthouder niet nodig**
Samenwerking tussen toezichthouders en banken moet wel beter
- 20 **Economisch gezien**
De logica van trends en grillen
- 25 **Bankgeheimen**
Onrust over eurokoers
- 26 **De stille krachten van DNB**
Onopvallende DNB'ers met belangrijk werk
- 28 **Een kwart eeuw monetaire economie**
Boek over rente in Europese dimensie
- 30 **Kort gezegd EMU**
Veel bedrijven nog niet klaar voor de euro
- 31 **In memoriam**
Ton Touw 1947-2000

DNB *magazine* van a tot z op internet

DNB magazine staat ook op internet. In DNB magazine kunt u niet alleen meer te weten komen over de euro en de EMU, maar vindt u ook informatie over het toezicht op de banken, het betalingsverkeer, de beleggingsinstellingen en de wisselkantoren.

<http://www.dnb.nl> voor alle weetjes over de Nederlandsche Bank

Op de website treft u ook andere publicaties aan, zoals jaarverslagen, kwartaalberichten, brochures, onderzoeksrapporten, speeches en persberichten van DNB en van de Europese Centrale Bank.

Jaarverslag 1999

Het DNB Jaarverslag over 1999 is uit. In dit Jaarverslag treft u onder meer de volgende artikelen aan:

- De ontwikkelingen in het eurogebied. Door de Azië-crisis waren de verwachtingen voor het eurogebied vrij somber. In de eerste helft van 1999 zakte de groei tot onder de 2 procent, maar door de aantrekkende export in de loop van het jaar en de waardevermindering van de euro, trok de groei aan tot 3 procent.
- De Nederlandse economie. Opnieuw een economische groei, voornamelijk veroorzaakt door de aanhoudende krachtige ontwikkeling van de binnenlandse bestedingen. De inflatie ligt nog steeds rond de 2 procent. Voor het eerst sinds 1973 werd een overschot op de begroting geboekt.

Verder in het Jaarverslag 1999:

- mondiale ontwikkelingen
- financiële stabiliteit
- het bedrijfseconomische toezicht
- het betalings- en effectenverkeer
- *corporate governance* en organisatie.

U kunt het DNB Jaarverslag 1999 aanvragen bij de afdeling Externe betrekkingen en voorlichting, telefoon 020-5243274 of downloaden vanaf de website van DNB (www.dnb.nl).

Financiële consument in nood

Ik heb een gouden horloge van mijn opa gevonden. Daarin staan cijfers gegraveerd. We weten dat opa heel rijk was en dat hij ergens een rekening moet hebben gehad. Misschien zijn dit wel de cijfers van een bankrekeningnummer. Kunt u helpen? Of: 'Ons bedrijf heeft NLG 10.000,- overgemaakt naar een relatie. Deze relatie blijkt inmiddels een nieuw rekeningnummer te hebben en wij hebben het bedrag overgeboekt naar het oude rekeningnummer. Dit nummer behoort inmiddels iemand anders toe, die het overgeboekte bedrag heeft opgenomen en niet wil terugbetalen. Wij stellen de bank die het geld heeft overgemaakt aansprakelijk. De bank stelt dat zij de twee jaar rust voor heruitgifte in acht heeft genomen en haar niets te verwijten valt. Wat moeten wij doen?'

Dit zijn twee van de tientallen vragen die dagelijks binnenstromen bij de Unit Consumentenzaken van de Nederlandsche Bank. Particulieren, bedrijven en professionele marktpartijen, als accountants, notarissen en advocaten, grijpen naar de telefoon voor inlichtingen over onder meer banken en beleggingsinstellingen of om hun beklag te doen over een conflict met een financiële instelling. De meest gestelde vraag luidt: 'Als ik een rekening open bij bank X, is mijn geld dan wel veilig?' De klachten die de Unit Consumentenzaken aanhoort, lopen uiteen van meldingen van een automatische incasso zonder toestemming van de rekeninghouder, onjuiste geldtransfers naar het buitenland tot een geldkluis die bij bezoek van de eigenaar leeg blijkt te zijn. Meer dan eens aandoenlijke verhalen, zoals die van een moeder wier zoon zijn pasje van een bankrekening plus pincode uit handen heeft gegeven 'om asielzoekers te helpen'. Er zou geld voor asielzoekers op de rekening worden gestort en weer worden afgehaald. En nu blijkt er een negatief saldo van NLG 5.000,- te zijn ontstaan. Of DNB kan helpen.

DNB meent dat consumenten bij het selecteren van financiële producten en diensten een betere keus kunnen maken als zij goed beslagen ten ijs komen. De Unit Consumentenzaken werd daarom opgericht om hun gratis van informatie te voorzien over de financiële sector. Krap een jaar na de start, noemen de 'hulpverleners' van de Unit

Consumentenzaken de helpdesk een succesvol initiatief van de centrale bank. Toegegeven, de aanloopfase verliep wat traag, maar na enkele publicaties in vooraanstaande dagbladen begon het aardig storm te lopen. Tegenwoordig kan de vraagbaak rekenen op zo'n dertig tot zeventig vragen en/of klachten per dag.

Particulieren en bedrijven die klachten melden aan DNB, worden eerst op de hoogte gebracht van de klachtenprocedure en de mogelijke vervolgstappen in het geschil met de instelling. Dit om de klager duidelijk te maken dat de Unit Consumentenzaken beslist geen ombudsman is en daarom geen inhoudelijk oordeel mag vellen over conflicten met financiële instellingen. De helpdesk van DNB kan wel de financiële consument in nood de weg wijzen naar de juiste klachteninstelling. Klachten over financiële instellingen die onder toezicht staan van DNB, overhandigt de toezichthouder direct aan de desbetreffende bank of beleggingsinstelling.

En er staan nieuwe plannen op stapel. De Unit Consumentenzaken gaat een loket opzetten samen met de twee andere financiële toezichthouders: de Stichting Toezicht Effectenverkeer die toeziet op effectenbedrijven en beurzen en de Verzekeringkamer die zich richt op verzekeraars en pensioenfondsen. Dat houdt in dat de consument binnenkort voor financieel advies niet eerst zes keer hoeft rond te bellen om bij de juiste toezichthouder terecht te komen, maar via één loket direct doorgeschakeld kan worden naar het goede adres.

In dit nummer van DNB *magazine* kunt u lezen waarom de centrale bank het toezicht op de veiligheid van het betalingsverkeer aanscherpt en vertelt voormalig korpschef van de Amsterdamse politie Erik Nordholt in een exclusief interview over zijn werkzaamheden in het anti-fraudecomité, dat de ECB gaat ondersteunen in de bestrijding van illegale activiteiten binnen de Europese bank. Verder in dit nummer: een werkgroep onder leiding van DNB-directeur Henk Brouwer heeft geconcludeerd dat bestuurlijk Europa geen heil ziet in een speciale Europese toezichthouder.

Mumtaz Khadjé, hoofdredacteur

Geld snelt de wereld rond

Toezicht op internationaal betalingsverkeer vergroot

De financiële stromen worden steeds sneller, omvangrijker en internationaler. Dat stelt eisen aan de *efficiency* en de veiligheid van het betalingsverkeer. DNB intensiveert het toezicht hierop. De afdeling Ontwikkeling betalingsverkeer werkt aan een overlegstructuur met de banken.

Alinda Wolthuis

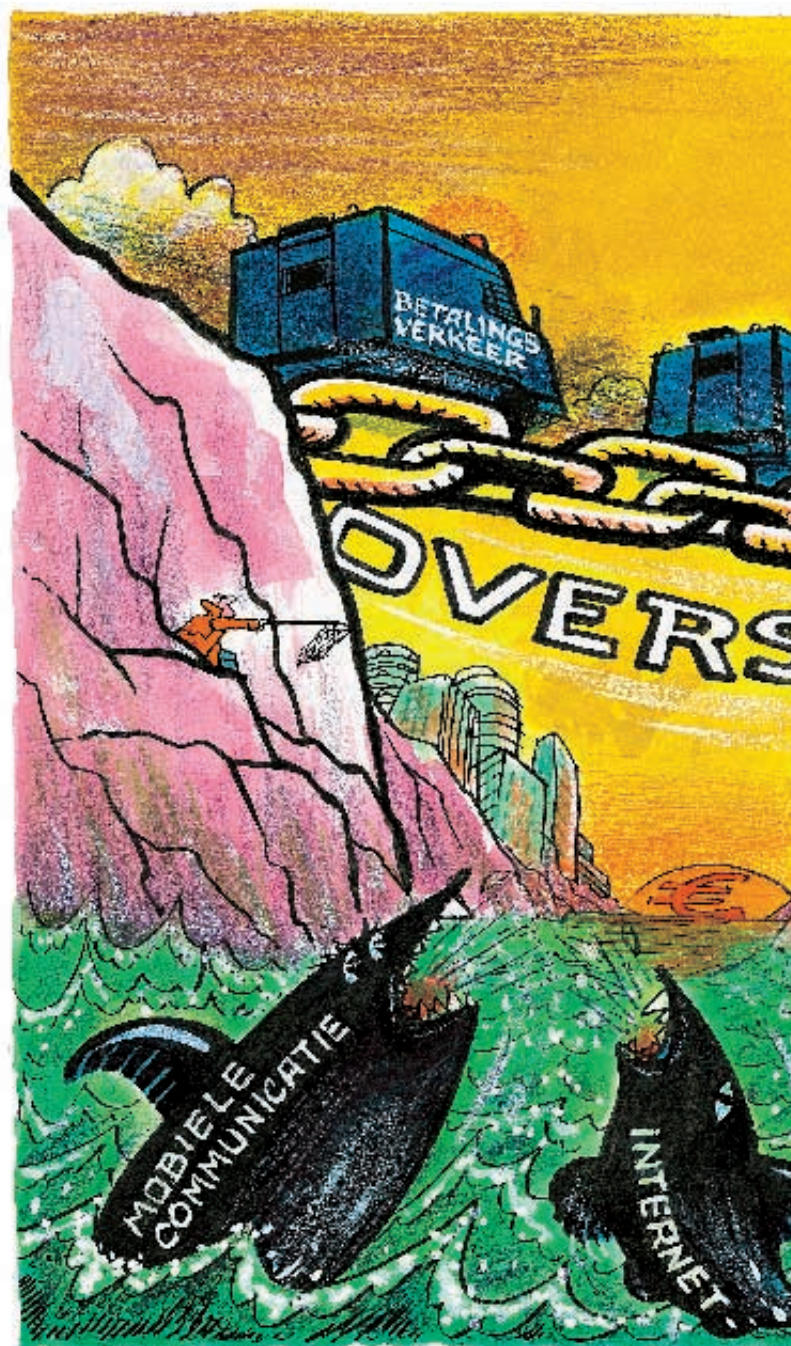
Over betaal- en afwikkelssystemen maakte men zich een aantal jaren geleden nog weinig zorgen. De autoriteiten gaven van oudsher prioriteit aan de financiële instellingen en markten om een gezonde financiële infrastructuur te waarborgen. Daarin is verandering gekomen. Piet Mallekoote, afdelingsdirecteur Ontwikkeling betalingsverkeer, legt uit waarom de aandacht voor veiligheid van het betalingsverkeer toeneemt in de financiële wereld.

‘De financiële markten zijn geliberaliseerd en nieuwe technieken, zoals internet en mobiele communicatie, komen tot ontwikkeling. Dat leidt tot nieuwe producten en diensten die hun weerslag hebben op het betalingsverkeer. Ook de totstandkoming van de EMU, de invoering van de euro en de fusiegolf in de Verenigde Staten hebben grote verschuivingen in de organisatie van de betaalwereld tot gevolg. Al met al zijn de financiële stromen steeds sneller, omvangrijker en internationaler geworden – in Nederland is de omvang bijvoorbeeld in enkele jaren tijd met de helft gegroeid. Dat vraagt ook aanpassingen in de betaalsystemen: ze moeten steeds efficiënter functioneren, maar dat mag niet ten koste gaan van de veiligheid. Een fout in één van de schakels van de financiële ketting kan een domino-effect teweegbrengen met enorme gevolgen.’

Daarmee is veiligheid van de betaalsystemen een *hot issue* geworden, vanzelfsprekend ook bij DNB. Mallekoote: ‘We namen het bevorderen van de veiligheid altijd al zeer serieus, maar gezien de ontwikkelingen besteden we er nog meer aandacht aan. We hebben het ook een nieuwe naam gegeven: *oversight*.’

Buffer

Oversight staat voor ‘kijken naar interbancaire betaalsystemen, effectenafwikkelssystemen en betaalinstrumenten’. De essentie van *oversight* is degelijk risicomanagement. Mallekoote geeft een voorbeeld: ‘Een systeem moet zo in elkaar zitten dat, wanneer

één schakel het laat afweten, niet het hele systeem in elkaar stort. Een buffer aan liquide middelen kan daarvoor een nuttig hulpmiddel zijn. Als DNB moeten we dergelijke randvoorwaarden stellen.'

De verantwoordelijkheid voor zowel de veiligheid als de *efficiency* van de systemen ligt bij de afdeling Ontwikkeling betalingsverkeer. Mallekoote: 'Voorheen waren deze functies ondergebracht bij verschillende afdelingen. Dat schiep onduidelijkheid voor de banken. Daaraan maken we nu een einde.' Of de banken er in alle gevallen blij mee zijn, is een tweede. Mallekoote: 'Veiligheid en *efficiency* zijn meestal tegenstrijdige belangen. Dat neemt niet weg dat iedereen het belang ervan onderkent.'

De afdeling Ontwikkeling betalingsverkeer wordt met tien mensen uitgebreid om de extra taken goed uit te kunnen voeren. Mallekoote: 'Geen overbodige luxe, gezien de snelle ontwikke-

lingen. De vragen die zich voordoen zijn zo talrijk en complex, dat we alle zeilen moeten bijzetten.' Als voorbeeld geeft hij de ontwikkeling van de mobiele telefonie. 'Straks zou je ook kunnen betalen via je mobiele telefoon. Als DNB moeten we ons daar een mening over vormen: willen we dit en is dit betaalmiddel vei-

'Een fout in één van de schakels van de financiële ketting kan een domino-effect teweegbrengen'

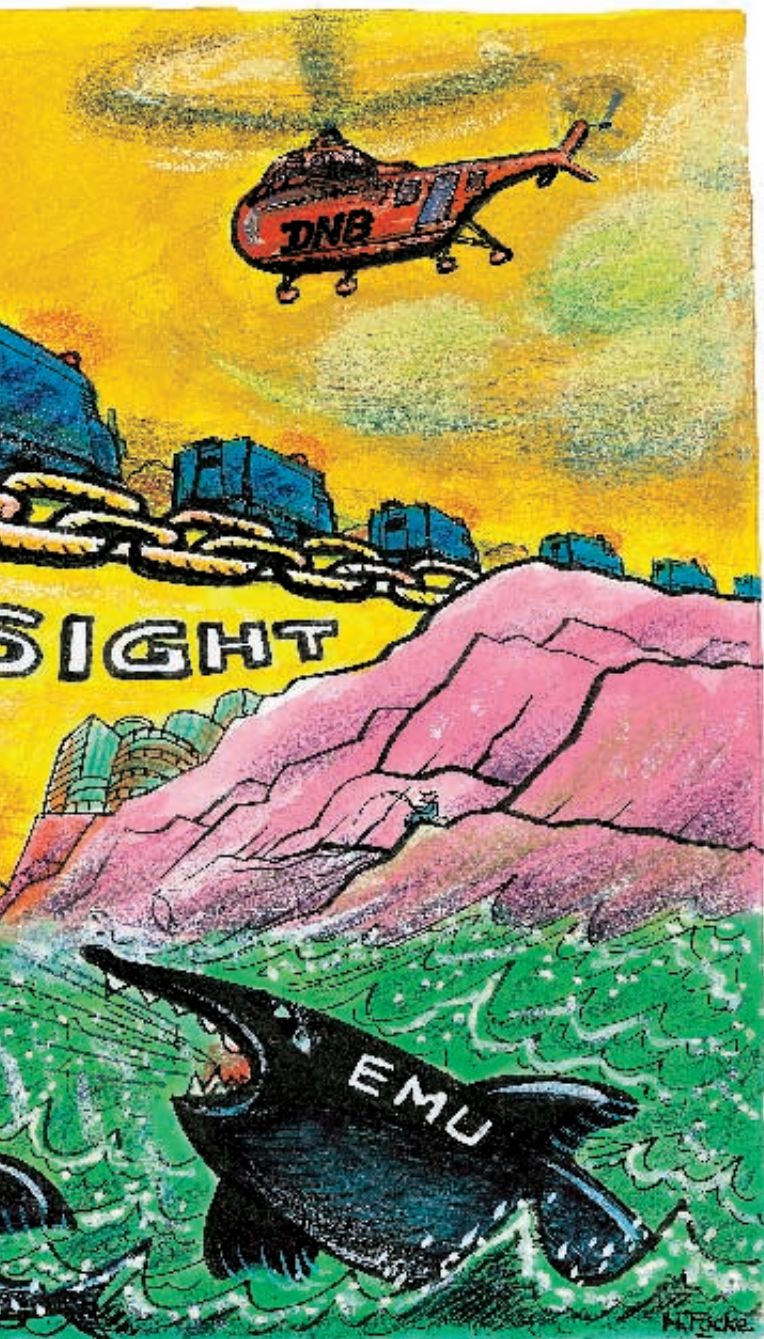
lig genoeg voor de consument?' Hij schudt met zijn hoofd. 'Het is in elk geval geen wenselijke ontwikkeling als het risico's voor de consument inhoudt en als het betalingsverkeer buiten DNB om gaat.'

De uitbreiding van de formatie zal ook worden benut om een betere overlegstructuur met de banken op poten te zetten. Doel hiervan is om beter richting te kunnen geven aan het beleid van DNB én om een breed gedragen Nederlands standpunt in te kunnen brengen bij internationale beleidsvorming. Mallekoote: 'We noemen het onze 'haal- en brengfunctie'. We voorzien de banken van informatie uit de Europese Centrale Bank (ECB) en de Gro, en hopen op onze beurt informatie te krijgen over de ontwikkelingen bij de banken. Zo komen we tot een gezamenlijk standpunt over actuele onderwerpen, wat zijn vruchten afwerpt bij de beleidsvorming.' Als voorbeeld geeft hij de discussie over grensoverschrijdend betalingsverkeer. 'De consument begrijpt niet dat het, ondanks de ene Europese munt, veel langer duurt om geld over te schrijven naar België dan naar Eesveen. Bovendien zijn de kosten ook nog eens hoger. Het sneller en goedkoper maken van dit grensoverschrijdende retailverkeer houdt niet alleen ons, maar ook de ECB bezig.'

Europese krachtenveld

Een goed geïnformeerde DNB kan in internationaal verband van zich laten horen. Mallekoote acht dat van groot belang. 'We hebben het hier tenslotte wél over de ontwikkeling van het Europese betalingsverkeer. Vanzelfsprekend willen wij daar onze stempel op drukken.' Maar voor een relatief kleine centrale bank is het niet gemakkelijk zich te handhaven in het Europese krachtenveld. 'We moeten het van onze kwaliteit hebben', erkent Mallekoote. En dat vereist inzicht, kennis van de wensen en ontwikkelingen in het Nederlandse bancaire circuit.

Zolang aan die randvoorwaarden is voldaan, is Nederland een serieuze partij aan de gesprekstafel. 'Men acht ons oordeel hoog, omdat wij als klein land ons standpunt doorgaans inbedden in een internationale context. Doelmatigheid en *efficiency* spelen daarbij een belangrijke rol. Een land met een grote binnenlandse markt kan andere motieven hebben, voor ons geldt dat meestal niet. Wij zullen altijd kiezen voor doelmatigheid. Op supranationaal niveau waardeert men een dergelijke opstelling.' Mallekoote: 'Doelmatigheid, *efficiency* en veiligheid, daar gaan we voor!'

'Grote organisatie is v

Oud-korpschef Nordholt kijkt kritisch naar de ECB

Erik Nordholt is één van de drie 'hooggekwalificeerde specialisten' die is aangewezen de financiële belangen van de Europese Centrale Bank te bewaken. De oud-korpschef van de Amsterdamse politie maakt sinds begin dit jaar deel uit van een onafhankelijk anti-fraudecomité dat de ECB gaat ondersteunen in het tegengaan van fraude en andere illegale activiteiten binnen de monetaire autoriteit.

Mumtaz Khadjé

In zijn 'praktijkruimte' op de riante zolderverdieping van zijn huis aan de Keizersgracht in Amsterdam, zit Erik Nordholt (61) ontspannen achter een bureau. Het is even wennen. De voormalige korpschef van de Amsterdamse politie als adviseur, niet in het indrukwekkende donkerblauwe commissarisuniform, behangen met goudkleurige rangonderscheidingstekens. Hij straalt nog steeds het leiderschap uit van een hoofdcommissaris, maar oogt duidelijk ook rustiger en dat beaamt hij: 'Ik heb mijn leven lang leiding gegeven en die verantwoordelijkheid drukte behoorlijk op mij. Dat is voorbij.'

Het leven dat Nordholt tegenwoordig leidt, lijkt echter allerm minst rustig. En dat wil hij graag zo houden. 'Als mensen van mijn leeftijd het hebben over stoppen met werken, dan vraag ik me af wat zij daarmee bedoelen. Wat gebeurt er als je stopt, dan sta je 's ochtends op en dan...? Ik ben er de man niet naar om te zeilen of te golfen, zoals dat tegenwoordig hoort. Ik heb één passieve hobby: luisteren naar klassieke muziek. Het advieswerk dat ik doe, geeft mij voldoening. Het zijn allemaal leuke dingen. Dan is het geen werk.'

Raadgever Nordholt is nog steeds in dienst van het korps Amsterdam-Amstelland als hoofd Internationale Betrekkingen. Hij onderhoudt contacten met politiekorpsen in de Europese hoofdsteden en werkt nauw samen met de huidige hoofdcommissaris Jelle Kuiper aan een uitwisselingsproject met het Korps Aruba. Daarnaast geeft Nordholt aan een aantal 'grote bedrijven' advies in leiderschap, strategie en organisatie. En sinds begin dit jaar heeft de politiemanager *pur sang* zich dus ook gestort op het centrale bankwezen.

Het anti-fraudecomité, waarin naast Nordholt nog twee andere experts – een voormalige president van de Oostenrijkse centrale bank en een Ierse topjurist – zitting hebben is medio januari van dit jaar door de raad van bestuur van de ECB geïnstal-

leerd. Het comité opereert volstrekt onafhankelijk en is niet verbonden aan de ECB. Het plan voor een dergelijk anti-fraudecomité werd in de eerste instantie ingegeven door de Europese Commissie, die erop aandrong de financiële belangen van het eurogebied te bewaken. Wim Duisenberg pikte het idee op en riep een onafhankelijk comité in het leven om het directoraat Interne Controle van de ECB bij te staan in de bestrijding van frauduleuze praktijken en andere illegale activiteiten.

Volgens de statuten van de ECB moet het comité met name de onafhankelijkheid van het directoraat Interne Controle onderstrepen. 'Wil je de bestrijding van fraude en controle daarop door zo'n instituut binnen de ECB veiligstellen, dan is het een wijze beslissing van Duisenberg geweest een extern comité aan te trekken dat zelfstandig verslag doet van eventuele fraude binnen de organisatie', meent Nordholt.

De werkwijze van het comité is als volgt. Het directoraat Interne Controle en alle medewerkers van de ECB kunnen zich persoonlijk wenden tot het comité als zij binnen de organisatie 'onraad ruiken'. Het anti-fraudecomité onderzoekt de aangifte en doet rechtstreeks verslag hiervan aan de directie. Bij strafrechtelijke overtredingen worden de desbetreffende justitiële autoriteiten ingeschakeld, bij overtredingen van gedragsregels van de ECB beslist de verantwoordelijke staf. Maar het comité kan ook ongevraagd adviezen verstrekken aan de directie.

Nordholt wordt voorzichtig in zijn bewoordingen als hij spreekt over de werkwijze van het comité. Hij vindt het prematuur hierover te spreken. 'Het comité is pas twee keer bijeengekomen, met name om inzicht te verkrijgen in de procedures, systemen van de ECB, de mogelijke kwetsbare plekken daarin en welke regels er inmiddels gelden. We moeten nog behoorlijk wat documentatie doorwerken. In juni zal het comité zich allereerst buigen over de vraag hoe de rapportage aan de directie er zal uitzien.'

Om de deskundigheid van het comité te garanderen, zijn de leden afkomstig van verschillende relevante disciplines. Hoofd

maak kwetsbaar'

van het comité, de econoom John Murray, bekleedt een hoge rechterlijke functie als lid van het hooggerechtshof in Ierland. Nordholt zegt over hem: 'Niet alleen zijn geweldige juridische kennis, maar ook zijn economische kennis komt goed van pas. Waar ik me wel eens afvraag wat men nu precies bedoelt, lijkt hij het onmiddellijk te begrijpen. Maria Schaumayer heeft als oud-president van de centrale bank in Oostenrijk natuurlijk geweldige veel ervaring in het centrale bankwezen.'

Het anti-fraudecomité opereert volstrekt onafhankelijk en is niet verbonden aan de ECB

Nordholt beschouwt zichzelf als oud-politiewaard zekere geen vreemde eend in de bijt. Hoe ziet hij zijn inbreng in het comité? 'Toen Duisenberg eind vorig jaar bij me thuis kwam met het verzoek deel te nemen aan een anti-fraudecomité, was ik verast. Ik vond het meteen interessant, ook omdat het centrale bankwezen en de ECB niet onmiddellijk een terrein is waar ik

mezelf een expert in acht. Dat heb ik overigens direct tegen hem gezegd. Het comité is bijzonder omdat het verschillende disciplines en ervaringen samenbrengt. Wat ik meebreng in het comité is uiteraard politie-ervaring; hoe de opsporing van strafbare feiten in zijn werk gaat. Door mijn jarenlange ervaring in het leidinggeven van een organisatie van 5000 man heb ik inzicht in organisatorische structuren. De ECB heeft in vier à vijf jaar een gigantische groei doorgemaakt, van zo'n veertig naar duizend man. Dat is een grote operatie. En dat kan een organisatie extra kwetsbaar maken.'

Over de ECB zegt Nordholt: 'Wat ik me niet eerder had generaliseerd, is dat het écht een Europese bank is, met inbreng van alle centrale banken en alle culturen. Ik heb nog nooit een organisatie gezien met zoveel overlegcomités. Consensus staat voorop. Het is complex, zoals Europa complex is. Je moet als president ook een mannetjesputter zijn om zo'n tent te runnen. Wat Duisenberg doet is niet alleen nadenken over de rente, maar hij moet ook bedenken hoe zo'n grote organisatie op te bouwen, zorgen dat mensen in vrede met elkaar kunnen werken en daarin een evenwicht vinden.'

Richtlijnen buitenlandse kredietver

Banken gaan verlies aan risicoland zelf inschatten

Commerciële banken kunnen vanaf volgend jaar vaak soepeler omgaan met buitenlandse kredietverlening. Waar de banken bij leningen aan risicolanden momenteel bij voorbaat verlies moeten inboeken, kunnen zij straks volstaan met een extra reservering op het eigen vermogen. Deze bijzondere aanpak geeft de banken meer vrijheid en kan leiden tot een verbetering van de concurrentiepositie.

Erica Verdegaal

Internationaal opererende banken deinen onvermijdelijk mee op de eb en vloed van de wereldeconomie. Gaat het mondiaal goed, dan kunnen opkomende economieën rekenen op royale kredieten. Ontstaat echter een crisis, zoals eind 1997 in Zuidoost-Azië, dan draait men de geldkranen gezwind weer dicht. Dat is begrijpelijk. Betalingsonmachtige crediteuren drukken de winst-

gevendheid én de solvabiliteit (eigen vermogen gedeeld door de verstrekte kredieten) van banken. Niet terugbetaalde leningen zijn immers een verliespost die kredietgevers via het eigen vermogen moeten opvangen.

Geen wonder dat DNB de buitenlandse kredietverlening door banken nauwlettend volgt. Sinds de jaren zeventig gaat dat via het zogenoemde landenrisicobeleid. DNB bepaalt elk halfjaar samen met de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB) de kre-

lening vernieuwd

dietwaardigheid van regio's en landen. Voor gebieden met enig tot een hoog risico op betalingsproblemen moesten de kredietgevers tot nu toe 'voorzieningen treffen.' Dat betekent in de praktijk dat men bij voorbaat een verlies moet nemen op in die landen uitstaande vorderingen. Geldt bijvoorbeeld een voorzieningseis van 65 procent, dan moet een bank er boekhoudkundig van uitgaan dat men 65 procent van een krediet niet meer zal terugzien. In 1997 golden dergelijke voorzieningseisen voor 65 landen, waaronder ook zeer kleine gebieden.

'Het oude voorzieningenbeleid was voor de huidige wereld-economie te rigide', zegt Barend van Amerongen van het directoraat Toezicht. 'Er moest eerst iets gebeuren voordat een bank maatregelen mocht treffen. Dat werkt goed na onverwachte crises zoals die in Latijns-Amerika, Mexico en Zuidoost-Azië, maar in normale tijden willen we liever vooruitkijken.' In 1998 is het landenrisicobeleid daarom herzien. Banken, zelf uiteraard zeer alert op uitstaande vorderingen, kregen meer ruimte om hun landenrisico's zelf in te schatten. Met de risico's van kleine landen, de landen aan wie alle banken samen minder dan een procent van hun vermogen uitlenen, bemoeit DNB zich sindsdien niet meer. DNB en NVB delen nu nog zo'n twintig tot 25 landen in bij vier risicocategorieën: landen met geen, met enig, met een middelgroot en met een groot risico. Voor landen met enig landenrisico moeten banken vijf tot 35 procent van hun vorderingen afboeken. Een middelgroot risico 'kost' een bank 35 tot 65 procent van de vordering en een hoog risico meer dan 65 procent.

Toch wrikt zo'n aanpak in de praktijk, weet Van Amerongen: 'Stel, een bank heeft een vordering op Brazilië. Daar zit wel wat

Ontstaat echter een crisis, zoals in Zuidoost-Azië, dan draait men de geldkranen gezwind dicht

landenrisico aan, maar de lening op zich wordt keurig terugbetaald. Toch moet de bank dan, omdat wij voorzieningen eisen, op elke honderd gulden die men uitleent meteen een verlies nemen van bijvoorbeeld minimaal 35 procent.' Dat beleid kan ingrijpende gevolgen hebben, weet Van Amerongens collega Lars Luiten. 'De kosten van zo'n voorzieningseis maken een lening stukken duurder. Een instelling buiten Nederland kan de lening dan wellicht goedkoper geven. Komt een land dus ineens voor voorzieningen in aanmerking, dan verstrekt een bank van de ene dag op de andere veel minder leningen aan dat land. De gevolgen voor de betrokken bankafdeling kunnen groot zijn.'

Vandaar dat DNB het landenrisicobeleid binnenkort van nog

Plunderingen in Azië als gevolg van de crisis eind 1997 (links).

Lars Luiten (links) en Barend van Amerongen.

enkele rigide trekjes ontdoet. Vanaf 2001 gaat DNB werken volgens een unieke aanpak. Voor landen met enig of een middelgroot risico maken de voorzieningseisen plaats voor kapitaal-eisen. Het verschil met een voorzieningseis is dat een bank niet meteen verlies op een buitenlands krediet aan een risicoland hoeft te nemen, maar in plaats daarvan extra eigen vermogen moet aanhouden om toekomstige betalingsproblemen op te vangen. Dat gaat zo. Volgens het Kapitaalaccorde moet een bank nu al, voor al haar vorderingen gewogen naar hun risico, minimaal acht procent eigen vermogen aanhouden om verliezen op te kunnen vangen. In het herziene landenrisicobeleid komt bovenop die buffer van acht procent een extra buffer. Concreet kan de acht procent van het Kapitaalaccorde maximaal worden verdrievoudigd. In dat geval moet de bank voor elke honderd gulden die men uitleent, 24 gulden eigen vermogen aanhouden als buffer voor terugbetalingsproblemen. Van Amerongen: 'Eigenlijk gaan we nu voor landenrisico's hetzelfde doen als voor de kredietrisico's.'

Wel blijft het voorzieningenbeleid bestaan voor landen met hoge risico's, zoals Rusland. Een land heeft volgens DNB een hoog kredietrisico als er betalingsachterstanden op buitenlandse schulden zijn, als de buitenlandse schulden worden geherstructureerd of als het land de internationale gemeenschap (het Internationaal Monetair Fonds) om financiële steun heeft gevraagd.

Het herziene landenrisicobeleid is niet geheel en al binnen de muren van DNB bedacht, maar voortgekomen uit het voortdurend overleg tussen DNB en de commerciële banken. 'Buitenstaanders denken wel eens dat DNB slechts voorschrijft wat de commerciële banken moeten doen', legt Luiten uit. 'Maar het is een samenspel, we werken eigenlijk volgens het poldermodel.' Op die manier beleid bepalen, vergt aanvankelijk meer tijd, maar, zo vindt Van Amerongen: 'Dit nieuwe landenrisicobeleid is een systeem waarvan je zegt: dit klopt. De banken zullen hierdoor waarschijnlijk meer buitenlandse transacties kunnen doen. De eventueel benodigde extra kapitaal-eisen werken weliswaar net als voorzieningseisen kostenverhogend, maar dat kunnen de banken opvangen via hun rentemarge. We zijn ervan overtuigd dat dit goed gaat werken.'

Het nieuwe beleid staat en valt uiteraard met het juist inschatten door de banken van hun landenrisico. Maar dat is hen wel toevertrouwd, vindt Luiten. 'Ze zijn natuurlijk erg kien op het inschatten van gevaren, want het is per slot van rekening hún geld. Bovendien controleren wij of ze het goed doen.'

Uitbreiding EU: liever goed dan snel

Met twaalf landen, de meeste in Oost-Europa, wordt momenteel onderhandeld over toetreding tot de Europese Unie (EU). Het volledig lidmaatschap van de EU kent drie opeenvolgende stappen. Eerst worden landen lid van de EU. Vervolgens koppelen ze de koers van hun munt aan de euro. Daarna voeren ze de euro in.

Aan elk van deze stappen zijn voorwaarden verbonden. De EU eist van nieuwe lidstaten dat zij democratieën zijn, de mensenrechten respecteren, markteconomieën zijn en alle regels van de EU hebben ingevoerd. De tweede stap is het deelnemen aan ERM II. Hierbij wordt een koers voor de munt van het betrokken land ten opzichte van de euro vastgesteld en afgesproken dat de feitelijke koers hiervan niet te veel afwijkt. Deze stap kan pas worden gezet als de economie van het betrokken toetredingsland niet te sterk verschilt van de economie van het eurogebied.

Tenslotte kan de euro worden ingevoerd als voldaan wordt aan de zogenoemde convergentiecriteria. Deze meten of de wisselkoers van de munt van het betrokken land voldoende stabiel ten opzichte van de euro is geweest, de overheidsfinanciën op orde zijn en de inflatie en rente niet te veel afwijken van die in het eurogebied.

In de toetredingslanden bestaat vaak de voorkeur zo snel mogelijk tot de EU toe te treden en de euro in te voeren. De motieven hiervoor zijn economisch, maar ook politiek. Door bij de EU te horen, verschaft men zich een verzekeringspolis tegen ongewenst optreden van het veelal nabije Rusland.

Maar ook de EU heeft een politiek belang. De uitbreiding is een volgende stap in het proces van Europese integratie. Dit begon onmiddellijk na de Tweede Wereldoorlog. Door met name Duitsland in een groter Europees verband op te nemen zouden vrede, stabiliteit en economische welvaart in Europa worden bevorderd. Economische integratie is vooral de methode geweest om dit ideaal te verwezenlijken. De integratie

is steeds dieper geworden. De invoering van de euro is een recent voorbeeld daarvan. Tegelijkertijd is de integratie verbreed doordat meer landen zijn gaan meedoen. Het integratieproces is succesvol te noemen, hoewel het met vallen en opstaan is verlopen. Ons deel van Europa leeft in vrede en de welvaart is sterk toegenomen.

Met de verdere uitbreiding van de EU wordt een grote uitdaging aangegaan. Vele van de betrokken landen zijn pas een jaar of tien bezig met de omschakeling van een streng geleide economie naar een markteconomie. Deze mededeling is net zo kort als dit omschakelingsproces ingrijpend en veelomvattend is. De gewenste integratie in de EU van betrokken landen gaat veel sneller dan voor de huidige EU-landen het geval was.

Dit komt op een moment dat de EU zelf de handen nog geruime tijd vol zal hebben aan het in goede banen leiden van de invoering van de euro. Uitbreiding van de EU vraagt echter ook aanpassingen van de huidige EU-landen.

De doelen van verdere Europese integratie kunnen alleen worden gerealiseerd als de uitbreiding van de EU economisch verantwoord verloopt. De drie stappen in het integratieproces moeten daarom niet in elkaar vervloeien. Pas als aan alle criteria voor een stap wordt voldaan, kan deze worden gezet. De inhoud dient voorop te staan en niet de datum. Tenslotte dienen de toetredingslanden ieder voor zich aan de criteria te voldoen. Zij zijn te verschillend om over één kam te scheren.

Wie te hard wil lopen, kan struikelen en zich zodanig bezeren dat hij de eindstreep niet of in een slechte conditie haalt. Dit geldt ook voor de uitbreiding van de EU. Een geforceerde integratie betekent voor de toetredingslanden verlies aan concurrentiekracht, economische stagnatie en oplopende werkloosheid. Politieke spanningen zullen ontstaan. Het is mogelijk dat Europa als zondebok wordt aangewezen voor alles dat mis gaat. Dit kan dan leiden tot spanningen binnen Europa en ook onze welvaart en de stabiliteit van onze economie raken.

Aan de andere kant moet de toetredingslanden wel een perspectief worden geboden om de gang in hun aanpassingsproces te houden en er politieke steun voor te houden. Verlies aan perspectief kan ook instabiliteit aan onze grenzen betekenen. De juiste balans tussen de risico's van te snel en te langzaam gaan in het tempo van integratie moet dus worden gezocht. Hoe wij Europeanen dat doen, is een politieke beslissing die ons allen aangaat.

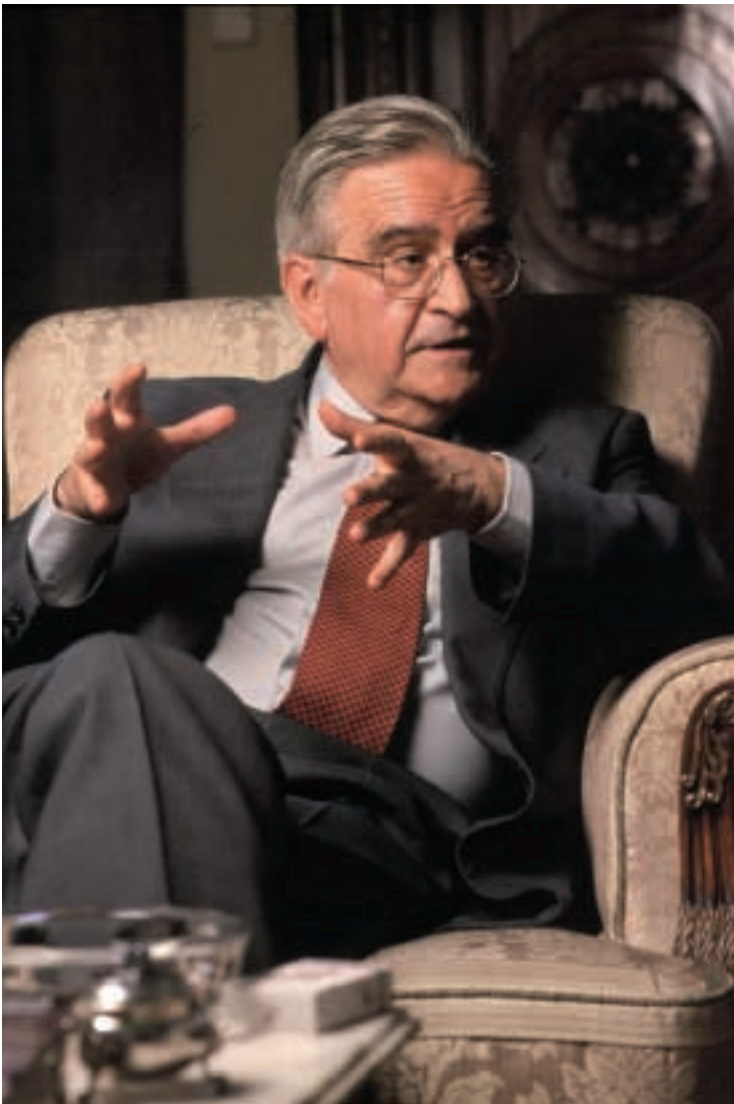
Lex Hoogduin, adviseur van de president van de Europese Centrale Bank

'EMU zorgt voor veel extra werk'

Luis Angel Rojo ziet centrale banken voorlopig niet inkrimpen

De komst van de EMU en de euro heeft ingrijpende gevolgen voor de monetaire hoofdrolspelers in Europa. De centrale banken bepalen nu onder leiding van de Europese Centrale Bank de monetaire politiek. Hoe gaan centrale bankiers om met deze veranderingen? DNB *magazine* maakt

een rondgang langs een aantal centrale banken. Deel twee: een interview met Luis Angel Rojo, president van Banco de España.

Reinder van Dijk

'Zijn kamer is net zo groot als de helft van het bedrijfsrestaurant van DNB', zo vertelde een collega. Dat blijkt lichtelijk overdreven. Maar toch, de kamer van señor Luis Angel Rojo is zeker twee keer zo groot als die van Nout Wellink. Ergens in de hoek staat een klassiek bureaumeubilair. De rest van de zaal is opgevuld met een tweetal bankstellen en verscheidende grote comfortabele fauteuils. Het enige waaruit blijkt dat je je niet in het begin van de vorige eeuw bevindt, is de aanwezigheid van een computer – zo van afstand te zien toont het beeldscherm koers-informatie. 'Deze kamer is nog precies zoals die was in de jaren twintig', vertelt Rojo later met enige trots.

De overdaad van zijn kamer staat in schril contrast met zijn persoon: bescheiden en enigszins bedeesd. Duidelijk meer iemand van het type onderzoeker. Rojo was vijf jaar hoogleraar aan de Universiteit van Madrid en begon zijn loopbaan bij de Banco de España als directeur van de onderzoeksafdeling. Tijdens de wisselkoerscrisis in 1992 slaagde hij erin om de peseta in het Europese wisselkoersmechanisme (ERM) te houden. Verder staat hij bekend om zijn onafhankelijke stem ten opzichte van de Spaanse overheid.

Onderweg van het vliegveld naar de Banco de España blijkt dat niet elke Spanjaard hem kent. 'Rojo? Nooit van gehoord', zo reageert de taxichauffeur. 'Zijn voorganger, señor Rubio, die ken ik wel. Over hem en zijn schandalen las je dagelijks in de krant. Hij had het zo bont gemaakt dat hij in de gevangenis belandde.' Rojo maakte schoon schip. Onder zijn leiding werd Banco de España een normaal functionerende instelling. Misschien is dat wel één van zijn belangrijkste prestaties.

De koers van de euro is sterk gedaald de afgelopen tijd. Nu wil ik niet vragen om de standaard zin die Duisenberg altijd geeft 'the euro clearly has the potential to appreciate' ...

'Die zin zou ik u hoe dan ook geven', reageert Rojo ad rem.

.. maar ik wil iets verder gaan dan dat. Zou het niet goed zijn om de wisselkoersfluctuaties binnen de perken proberen te houden? Wat vindt u van het voorstel van Nobelprijswinnaar Robert Mundell om een wereldmunt te introduceren?

'Je kunt proberen om de fluctuaties te verminderen door economisch beleid in het algemeen of door interventies. Ik geloof echter niet in de werking van interventies', zegt Rojo gedicideerd. 'Alleen in zeer speciale gevallen kunnen interventies succesvol en gerechtvaardigd zijn. Wat betreft het voorstel van een wereldmunt: misschien dat dat op een dag zal gebeuren maar ik zal dat niet meemaken en u waarschijnlijk ook niet. Daarvoor zijn de economieën te weinig geïntegreerd.'

Over economische integratie gesproken, Wellink waarschuwde onlangs voor de gevaren van een te snelle toetreding tot de EMU van landen uit Centraal- en Oost-Europa. Hij benadrukte het belang van 'reële convergentie'. Bent u het met uw collega eens?

'Wat betreft de nominale convergentie (inflatie en wisselkoers) wel. De toetreders zullen eerst een lage inflatie en wisselkoersstabiliteit moeten bewerkstelligen alvorens te kunnen toetreden. Reële convergentie, dat wil zeggen het niveau van economische ontwikkeling, en de economische structuur, is een ander verhaal. Het zal jaren duren voordat die toetreders het niveau van het eurogebied hebben bereikt. Het is politiek onmogelijk om de toetreders al die tijd buiten de EMU te houden.'

Wat vindt u in het algemeen van de inbreng van Wellink in de ECB-raad?

Lachend: 'Waarom moet ik daar nu iets van zeggen? Goed, het is mijn oprechte mening dat Wellink een erg intelligent persoon is en een erg bekwame deskundige.'

De inflatie in Spanje is vrij hoog. Eigenlijk zou de Spaanse economie nu een hogere rente nodig hebben dan de rentevoet die momenteel voor het gehele eurogebied geldt. Ook de renteverlaging in april vorig jaar kwam voor Spanje niet zo goed uit, wel voor Duitsland en Italië. Is deze situatie houdbaar?

Enigszins verontwaardigd: 'De inflatie in Spanje is niet erg hoog, momenteel 2,9 procent.'

Ik bedoel relatief hoog, in vergelijking met bijvoorbeeld de inflatie in Frankrijk en Nederland en met de inflatiedoelstelling van 2 procent.

'Ja, ik begrijp uw vraag. De conjunctuurcycli in de elf lidstaten in het eurogebied zijn nu eenmaal niet in zo'n mate gesynchroniseerd dat de Europese rente altijd perfect aansluit bij de stand van de economie in alle elf lidstaten. Het afgelopen jaar was de rente

voor sommige landen wellicht te hoog en voor andere zoals Spanje en Ierland wat te laag. De overheid zal dan andere instrumenten zoals het budgettair beleid moeten gebruiken om bij te sturen. Overigens hield de ECB-raad vorig jaar bij zijn besluit om de rente te verlagen vooral rekening met de situatie in de wereld-economie. Van Europa werd een accommoderend monetair

Het hoofdkantoor van Banco de España in Madrid.

beleid verwacht om het herstel in onder meer Azië en Latijns-Amerika te bespoedigen.’

Er wordt gezegd dat door de komst van de ECB de nationale centrale banken het in de toekomst met minder mensen kunnen doen. Wat vindt u?

Rojo somt de belangrijkste taken van de nationale centrale banken (NCB's) op: voorbereiding monetair beleid (de *governors* van de NCB's zitten in de ECB-raad), uitvoering monetair beleid, betalingsverkeer en net zoals de Nederlandsche Bank is Banco de España ook verantwoordelijk voor het toezicht op het bankwezen. Hij vervolgt: ‘Onze ervaring is – en ik denk dat dat voor de meeste andere NCB's hetzelfde geldt – dat het werk sinds de start van de EMU alleen maar is toegenomen. De opbouw en ontwikkeling van de ECB brengt veel werk met zich mee. Het zal nog wel een aantal jaren duren voordat de ECB een volledig afgebakende organisatie is. Voor de lange termijn hoop ik dat de kosten van het Stelsel zullen afnemen. Dat zal een resultaat moeten zijn van een niet excessieve groei van personeel bij de ECB en enige vermindering bij de NCB's.’

Banco de España in het kort

Hoofdkantoor	Madrid
President	Luis Angel Rojo
Directie	3 directeuren en de president
Aantal agentschappen	52
Aantal medewerkers	3500
Voornaamste taken	Vorbereiding en uitvoering monetair beleid, betalingsverkeer, toezicht op financiële instellingen.
Overige taken	Adviseren van de overheid, verzamelen van statistische data.

De Nederlandsche Bank is de laatste jaren, met name na de komst van de EMU, meer aandacht aan zijn voorlichtingsbeleid gaan besteden. Banco de España is hierin minder actief. Gaat Banco de España zijn koers wijzigen?

‘Banco de España heeft een hoog aanzien onder de Spaanse bevolking. Ik denk niet dat we ons pr-beleid hoeven te versterken. Persoonlijk ben ik niet zo weg van dit soort dingen. Ikzelf bezoek minstens drie keer per jaar het parlement om daar een toelichting te geven op het monetaire beleid. Dat is de meest adequate plek om rekenschap te geven van je beleid. Daarnaast geven wij natuurlijk lezingen in het land en publiceren wij een kwartaalbericht, jaarverslag en onderzoeksrapporten.’

U gaat in juli met pensioen. Wie wordt uw opvolger? Iemand van de Partido Popular (de partij die bij de verkiezing van afgelopen maand de absolute meerderheid behaalde)?

‘Ik heb geen flauw idee’, reageert Rojo met een gevoel van opluchting. ‘Momenteel wordt hier in Spanje een nieuwe regering gevormd. Daarna zal de minister-president een voordracht doen en volgt de benoeming door de koning. Daar speel ik zelf geen rol in. Het hoeft niet noodzakelijkerwijs iemand van de *Partido Popular* te zijn. Ikzelf werd benoemd door een socialistische regering terwijl ik niet tot die partij behoor (Rojo is niet actief in een bepaalde politieke partij, RvD).’

Terugkijkend op uw acht jaren als president van Banco de España. Wat was het beste en slechtste moment dat u zich kunt berinneren?

‘De slechte momenten – maar waar ik geen spijt van heb! – betreffen het terrein van toezicht. Ingrijpen wanneer zich een bankencrisis voordoet is nooit leuk maar wel noodzakelijk. De beste herinnering was natuurlijk het moment dat Spanje slaagde voor het ‘toetredingsexamen’. Dat was tot op zekere hoogte een resultaat van verscheidene jaren van inspanningen van Banco de España.’

Het indrukwekkende interieur van Banco de España.

Banco de España: bank met gevoel voor hiërarchie

De geschiedenis van Banco de España gaat meer dan twee eeuwen terug. De Banco Nacional de San Carlos, de eerste moderne Spaanse bank en directe voorloper van de huidige Banco de España, werd opgericht in 1782 – met privékapitaal – door koning Karel III. De eerste directeur was Francisco Cabarrús, een in Madrid gevestigde Franse bankier. Eén van de voornaamste activiteiten was het verstrekken van leningen aan de overheid. Na enige fusies met onder meer de Banco de Isabel II die zich voornamelijk had toegelegd op leningen aan de private sector en het uitgeven van bankbiljetten ontstond in 1856 Banco de España. Deze verwierf in 1874 het monopolie op het uitgeven van bankbiljetten. De banken in de provincies werden voor de keus gesteld: een commerciële bank blijven of een bijkantoor worden van Banco de España. Op deze manier ontstond het bijkantorennetwerk. Tegenwoordig zijn er 52 bijkantoren verspreid over heel Spanje.

De Spaanse bankwet uit 1921 regelt voor de eerste keer de relatie tussen Banco de España en de private banken. Banco de España wordt dan een echte centrale bank: krijgt de taak om private banken te inspecteren, gaat tegen een speciaal tarief aan ban-

ken leningen verstrekken en wordt verantwoordelijk voor het wisselkoersbeleid. Na de periode van Franco, waarin Banco de España tijdelijk zijn onafhankelijkheid kwijtraakte, wordt Banco de España in de tweede helft van de jaren zeventig ook verantwoordelijk voor het banktoezicht en de regulering. In 1994 wordt de Spaanse bankwet in overeenstemming gebracht met de Europese regelgeving en wordt Banco de España volledig onafhankelijk van de overheid. Hieraan ging overigens weinig discussie vooraf. In de praktijk was Banco de España al behoorlijk onafhankelijk.

De organisatie van Banco de España is hiërarchischer dan die bij de Nederlandsche Bank. Beleidsmedewerkers schrijven wel zelf hun nota's voor de president maar kunnen niet de directievergadering bijwonen om daar een toelichting te geven. Dat gebeurt door de desbetreffende afdelingsdirecteur. Hetzelfde geldt voor de *debriefing* van de ECB-raadsvergadering door de vice-president. Deze doet verslag aan de afdelingsdirecteuren, die vervolgens weer verslag doen aan de sectiehoofden die dan uiteindelijk de beleidsmedewerkers informeren. Bij DNB wordt door een directeur direct verslag gedaan aan de beleidsmedewerkers die betrokken zijn bij de voorbereiding van de ECB-raadsvergadering.

Reinder van Dijk

De euro en de maffia

Thriller over voordelen invoering euro voor de internationale criminaliteit

In zijn nieuwe thriller 'Het Mercator Complot' heeft Roel Janssen de omwisseling van guldens in euro's als uitgangspunt genomen. De eurobiljetten als aantrekkelijk middel voor witwaspraktijken van de maffia; een scenario dat niet alleen op de fantasie van een romanschrijver hoeft te berusten.

'Spannend en informatief... warm aanbevolen'. Aldus niemand minder dan Wim Duisenberg, president van de Europese Centrale Bank, op de achterflap van het nieuwe boek van Roel Janssen, in het dagelijks leven financieel-economisch redacteur van NRC Handelsblad. 'Het Mercator Complot' speelt begin 2002, als de eurobiljetten en -munten worden ingevoerd. In Amsterdam en enkele andere steden duiken direct de eerste valse eurobiljetten op. Gelukkig brengen Oscar Straver en Step Horlick, twee employees van de Mercator Bank, de zaak na vele spannende gebeurtenissen tot een oplossing.

Net als in zijn eerdere thriller 'De Struisvogel-code' gebruikt Janssen het boek om een schat aan informatie over de euro over het voetlicht te brengen. Tegelijk biedt de romanvorm de mogelijkheid om eens niet gebonden te zijn aan louter nieuwsfeiten, maar ontwikkelingen zoals die zich met een beetje fantasie zouden kunnen voordoen. Bovendien heeft Janssen kennelijk plezier in het neerzetten van de types en typetjes die in zijn boek voorkomen. Zoals de bankiers, al dan niet met brede bretels of tweede vrouw, de bevriende DNB-directeur die bij het eerste onraad direct wordt ingelicht, maar ook het echtpaar Duijker, met golftas en zwart geld in jadegroene BMW op weg naar Luxemburg. Toch 'berust elke overeenkomst met werkelijk bestaande personen op toeval', aldus Janssen.

Janssen heeft zich voor het schrijven van zijn thriller over valse euro's uitvoerig verdiept in drukkers, waardevervoerders, politie, ECB en DNB. *Insiders* zullen veel van de gevoelheden herkennen die rond de invoering van de eurobiljetten en munten aan bod komen. Van de supermarkt die begin 2002 moet

worstelen met guldens en euro's door elkaar (van een *big bang* is immers afgezien), via de Dagobert Duckkluis van DNB in Lelystad tot de referentie aan eerdere ideeën om het geldtransport bij de omwisseling in een autoloos weekeinde te laten plaatsvinden. Dit laatste verwijst naar een beroemde uitspraak van voormalig muntmeester Van Draanen, ook een van de mensen die in het dankwoord van Janssen worden genoemd.

Toch maakt de gehanteerde formule van *facts and fiction* het moeilijk om te onderscheiden waar de feiten ophouden en de fictie begint. In elk geval geldt dat laatste voor de stelling dat gedurende de omwisseling in de geldauto's vier à vijf keer zoveel waarde per rit wordt vervoerd als normaal is toegestaan. Maar een paar algemene zorgen zijn voor de journalist Janssen reëel genoeg om er onder de kop 'Het Eurocomplot' een stukje aan te wijden in NRC Handelsblad van 16 april j.l. Overigens zonder daarin met een woord te reppen over zijn boek. De geïnteresseerde lezer verneemt daarover pas als hij aanloopt bij de onder het stukje genoemde website.

Hoe dit ook zij, Janssen lijkt oprecht bevreesd dat de euro de favoriete munt van de internationale criminaliteit zal worden. Met name het ontbreken in 'Euroland' van een overkoepelende politie-organisatie met bevoegdheden om eurovervalsers op te sporen signaleert Janssen als gevaar. Dit zijn zaken waar de ECB en de nationale centrale banken zich zeker van bewust zijn. De euro is echter minstens even goed beveiligd als de huidige nationale biljetten, en de specialisten zijn er van overtuigd dat de eurobiljetten zo zijn gemaakt dat het publiek eventuele nagemaakte biljetten snel zal herkennen.

Roel Janssen, journalist van NRC Handelsblad en auteur van 'Het Mercator Complot'.

Zeker begin 2002, als de massieve voorlichtingcampagne die de ECB voor eind 2001 in petto heeft nog vers in het geheugen zal liggen. Dat neemt niet weg dat alle bankbiljetten van tijd tot tijd het doelwit zijn van vervalsers. Dit lot zal ook de euro treffen. De nationale centrale banken zetten hiervoor dan ook een heel netwerk op van nationale meldpunten, met een centrale computer bij de ECB in Frankfurt. Op deze wijze zal technische informatie over alle vervalsingen in de hele EU steeds onmiddellijk ter beschikking staan van alle nationale politiediensten. Europol heeft de taak gekregen om deze opsporingsactiviteiten te coördineren.

Al met al is het minder vreemd dan het lijkt: ECB-president Duisenberg die Janssens thriller over de vervalsing van eurobiljetten warm aanbeveelt. Enerzijds maakt het veel informatie over de euro toegankelijk voor een breed publiek en anderzijds geeft het inzicht in de donkere kanten van de bankbiljettenwereld. Beter dan proberen die te verdoezelen is het maatregelen te nemen om daar effectief tegen te kunnen optreden.

En dat alles ingebed in de ontluikende liefde van de twee hoofdpersonen Oscar Straver en Stephanie Horlick: inderdaad, warm aanbevolen voor iedereen die zich interesseert voor de komst van de eurobiljetten en -munten.

Bram Scholten

Het Mercator Complot. Euro thriller. Roel Janssen, uitgeverij Balans, ISBN 90 50 18 5126 prijs. NLG 34,90.

Europese toezichthouder

Europa denkt na over financiële stabiliteit

Er hoeft geen speciale Europese toezichthouder te komen, zo luidt een brede consensus in bestuurlijk Europa. Wel kunnen samenwerking en informatie-uitwisseling tussen bestaande toezichthouders en banken worden verbeterd. Die mening is te lezen in een recent verschenen rapport dat de naam draagt van DNB-directeur Henk Brouwer.

Douwe Miedema

Officieel vermeldt het rapport van het Economic and Financial Committee (EFC), een werkgroep die de ministers van Financiën in Europa ondersteunt, dat 'het bestaande institutionele raamwerk voldoende basis biedt voor financiële stabiliteit'. Een duidelijk antwoord aan degenen die zich de laatste tijd afvroegen of het geen tijd was bijvoorbeeld de ECB te bombarderen tot toezichthouder van de EMU. Het monetaire beleid – dat hand in hand gaat met toezicht – is immers óók al in handen van de ECB. Bovendien doen banken steeds meer zaken over de landsgrenzen heen, soms fuseren ze zelfs met partners uit het buitenland. De nationale toezichthouders moeten maar zien hoe ze hun zaakjes regelen. Maar DNB-directeur Henk Brouwer, lid van het EFC, vindt dat Europees toezicht veel te ver van de dagelijkse praktijk af zou komen te staan. Hij wist de belangrijkste Europese overlegorganen in het rapport op één lijn te krijgen.

'Ik noem het maar de paradox van Europa. Met de eenwording krijg je een diepe en liquide geld- en kapitaalmarkt. Dat is goed, dat wil je graag. Maar het probleem is dat het besmettingsgevaar ook groter is. Een crisis rond een financiële instelling stopt niet langer bij de grens. Daar moet je dus goed over nadenken. De ministers van Financiën vroegen zich tijdens hun top in Finland af: 'We hebben nu één monetair beleid in Europa, is alles met het toezicht ook in orde?' Daar is een korte gedachte-

wisseling over geweest.' Brouwer kreeg de opdracht een werkgroep te formeren en de vraag voor de ministers te beantwoorden. Het rapport van de groep, dat in de wandeling het Brouwer-rapport is gaan heten, is inmiddels aan de ministers voorgelegd. Die namen de conclusies over, het EFC zelf mag gaan toezien op de naleving ervan.

DNB-directeur Henk Brouwer.

niet nodig

Brouwer stelde de werkgroep samen, uit de rijke voorraad die in Europa aan overlegorganen tussen toezichthouders, ambtenaren en centrale banken bestaat. Niet alle deelnemers aan de werkgroep koesterden vooraf dezelfde ideeën en het mag dan ook een fraai staaltje diplomatie heten dat Brouwer de groep met slechts drie keer vergaderen op één lijn wist te krijgen. Hij slaat er zichzelf niet voor op de borst. ‘Diplomatie? Ik hoop dat het toch vooral om inhoud ging. Als je met veel clubs vergadert, is het logisch dat de standpunten soms uit elkaar lopen. Toch kon iedereen zich in deze aanbevelingen vinden.’

Samenwerking

‘De kern van onze bevindingen is dat het bewaken van financiële stabiliteit geen wijzigingen vraagt in de manier waarop centrale banken en toezichthouders georganiseerd zijn, maar dat de samenwerking en informatie-uitwisseling beter moeten. Zo is er bijvoorbeeld geen wetgeving die bepaalt wie toezicht houdt op bedrijven die zijn ontstaan door internationale fusies uit verschillende sectoren, de zogenoemde *cross-border cross-sector* instellingen, waar het Belgisch-Nederlandse Fortis een voorbeeld van is. ‘Brussel is wel bezig met die wetgeving, wij dringen er op aan dat die er snel komt.’ Valt dit soort bedrijven dan nu helemaal

Informatie uitwisselen moet meer een gewoonte worden tussen verschillende toezichthouders, centrale banken en het ESCB

niet onder toezicht? ‘Jawel, de toezichthouders maken allerlei praktische afspraken per instelling. Zulke afspraken zijn goed en zullen ook een rol blijven spelen. Maar er moet ook wetgeving komen die de kaders aangeeft.’

Nog een aanbeveling: er moet een lijstje komen in Europa, dat aangeeft welke toezichthouder in geval van nood gebeld kan wor-

Toezicht in Europa

Toezicht op het financiële stelsel behoort niet tot de taken van de ECB. Dat blijkt uit het Verdrag van Maastricht. Wel heeft de ECB een adviserende rol en levert ze een ‘bijdrage aan het beleid’ van de nationale toezichthouders. Toezicht op banken, verzekeraars en beleggingsinstellingen is dus een nationale aangelegenheid.

Voor grensoverschrijdende activiteiten van banken gelden Europese wetten. De toezichthouders erkennen elkaars jurisdictie: een bijkantoor in Nederland van een Franse bank, valt niet onder toezicht van DNB. Een dochteronderneming weer wél, omdat die juridisch zelfstandig is. De dochteronderneming valt via het hoofdkantoor óók onder Frans toezicht.

Voor *cross-sector* toezicht bestaat geen Europese wetgeving. Dat toezicht is overigens ook in géén van de EU-landen in één hand. Overal bestaan wisselende samenstellingen van organen voor toezicht op banken, verzekeraars en beleggingsinstellingen. Die toezichthouders werken internationaal samen op basis van ad hoc afspraken.

den. Raakt een financieel conglomeraat in problemen, dan mag je geen tijd verliezen met uitzoeken wie de toezichthouder is. Het rapport beveelt aan per conglomeraat een coördinerend toezichthouder aan te wijzen, die bij een crisis handelend kan optreden en de collega-toezichthouders inschakelt. Informatie uitwisselen moet sowieso meer een gewoonte worden tussen verschillende toezichthouders, centrale banken en het ESCB.

Tenslotte beveelt het rapport aan de praktijken van het dagelijks toezicht in de EMU-landen meer op elkaar te laten aansluiten. ‘Op die manier maak je het voor de nationale toezichthouders makkelijker toezicht over de grenzen uit te oefenen.’ Het Brouwer-rapport stelt geen concrete maatregelen voor. ‘Het feit dat we aanbevelingen doen, is al een uitbreiding van onze opdracht. Die luidde alleen: inventariseer het huidige toezicht.’ Het rapport ligt nu op het bordje van de al eerder genoemde internationale overlegorganen.

Is Brouwer niet bang dat het rapport snel zal verouderen, gezien het razende tempo waarmee fusies zich voltrekken? ‘Nee. Natuurlijk zullen we nog heel wat fusies zien. Maar de verwevenheid van de Europese financiële sector is nog niet zo groot als men soms denkt. Er zijn nog maar een paar fusies of overnames geweest tussen de Europese landen en er bestaan nog geen echte pan-Europese financiële instellingen. We zullen eerst nog een periode van consolidatie in de landen van de EMU zelf zien. Ik denk dat het rapport wel een paar jaar mee kan.’

Het Brouwer-rapport is te lezen op <http://ue.eu.int/newsroom>.

Wie vandaag de dag een bezoek brengt aan één van de grote effectenhuizen in de Londense City of op Wall Street, kan zich opmaken voor een verrassing: de (mantel)pakken van weleer zijn vervangen door vrijetijdskleding en dan nog niet eens die van de meest representatieve soort. Deze opmerkelijke verandering in de *dresscode*, veroorzaakt door de technologieën in de internetsector, grijpt ook in de financiële wereld om zich heen. Naar verluidt komen financiële instellingen plotseling in groten getale tot de ontdekking dat het welbevinden van de medewerker gediend is met een vlotte stijl van kleden, opdat hij eerder behouden blijft voor het bedrijf. Hoewel iedere cultuuromslag zijn achtergronden heeft, doemt toch de vraag op of er bij de verschillende individuele huizen sprake is van een doordacht beleid of simpelweg van het aanhaken bij de laatste trend.

Trends en modegrillen zijn vaak moeilijk verklaarbare verschijnselen, zeker voor economen die achter iedere beslissing een rationele afweging veronderstellen. Mocht het voorbeeld van de *dresscode* niet tot uw verbeelding spreken, dan kunt u zich in dit verband afvragen wat het verzamelen van Pokémon-kaarten nu opeens zo belangrijk maakt in een kinderleven (vorig jaar gold dat nog voor jojo's) of waarom we onze vakantiebestemming steeds verder weg zoeken. Opmerkelijk in al deze voorbeelden is dat groepsgegedrag zich in de regel kenmerkt door een grote mate van eenvormigheid (iedereen doet elkaar na), ook daar waar alternatieve keuzemogelijkheden voorhanden zijn en een afweging van kosten en baten niet op voorhand tot een duidelijke uitkomst leidt.

Voor deze uniformiteit zijn in de loop der jaren verschillende verklaringen aangedragen. Zo is gewezen op de rol van (dreigende) 'sancties op afwijkend gedrag'. Veel rokers in de Verenigde Staten waren al jaren bekend met de negatieve gevolgen van roken, maar stopten pas daadwerkelijk toen het sociale draagvlak wegviel en de regelgeving rond roken werd aangescherpt. Ook het bestaan van zogenoemde 'net-

werkeffecten' wordt genoemd als verklaring. Als men het leuk vindt om met anderen over boeken te discussiëren, dan zal men in de winkel eerder kiezen voor 'Het Bureau' van Voskuil dan voor een roman van een onbekende schrijver. In sommige situaties kan sprake zijn van een 'autonome voorkeur voor aangepast gedrag', waarbij nut wordt ontleend aan het 'horen bij de groep'. Dit speelt sterk bij de rages op en rond het schoolplein.

Deze factoren verklaren het voortbestaan van uniform groepsgegedrag, maar nog niet de dynamiek: wat ligt er ten grondslag aan modegrillen en waarom komen zij ook weer abrupt ten einde? Als we ervan uitgaan dat veel beslissingen gebaseerd zijn op onvolledige informatie – het verzamelen van een product kan te duur zijn of te tijdrovend – dan kan het inderdaad volkomen rationeel zijn om het eigen handelen af te stemmen op dat van anderen. Immers, anderen beschikken ook over (onvolledige) informatie, die in hun handelen tot uitdrukking komt.

Stel dat u overweegt om over te gaan tot de aanschaf van bijvoorbeeld een mobiele telefoon. Op basis van de beschikbare informatie leidt u af dat dit waarschijnlijk een nuttige aankoop is. Als u nu ziet dat kennissen in vergelijkbare omstandigheden reeds een GSM-toestel hebben gekocht, dan kunt u daaruit afleiden dat zij kennelijk ook over gunstige informatie beschikken. Door te kijken naar hun gedrag (aankoop), kunt u deze informatie incorporeren in uw eigen afweging, die daardoor beter wordt onderbouwd. Dit verschijnsel wordt vaak aangeduid met de term *observational learning*.

Observational learning heeft diverse consequenties. Zo bestaat de kans dat u uw eigen informatie bij uw afweging negeert, omdat u uit het gedrag van meerdere bekenden afleidt dat het tegengestelde meer waarschijnlijk is. Dit geldt ook voor degenen die na u de onzekere afweging maken en kan ertoe leiden dat het gedrag van enkelen in korte tijd grote navolging vindt. Een tweede implicatie is dat – als iedereen zich realiseert dat het gedrag van anderen de voornaamste basis vormt voor een trend en dat hieraan dus weinig informatie kan worden ontleend – het met trends snel weer over is.

Dat men kennis van *observational learning* in de praktijk ook ten eigen bate kan aanwenden, bewezen de schrijvers die 50.000 exemplaren van hun – overigens zwak gerecenseerde – boek opkochten, waarna het boek de bestsellerlijsten bereikte en de verkoop pas echt goed op gang kwam. Daar kunnen wij dus nog wat van leren...

Tom van Veen

'Studeren is zwaar, maar het levert ook veel op'

DNB'ers in de schoolbanken

Veel DNB'ers volgen naast hun werk een opleiding, soms op initiatief van hun werkgever. Het gros van de studerende werkenden hoopt zo zijn of haar mogelijkheden binnen het bedrijf te vergroten. 'Ik had mijn beloning al binnen, nog voordat ik mijn diploma had behaald.'

Yvonne van Lynden

Vera Bijlhout (40) is een alleenstaande moeder van twee jongens van 7 en 15 jaar. Zij werkt fulltime bij de afdeling Betalingsverkeer en effecten. In september 1999 is Bijlhout begonnen aan de driejarige mbo-opleiding Bank- en Verzekeringswezen.

'Elke maandag ga ik van 13.45 tot 21.15 uur naar school. Thuis moet ik ook ongeveer zeven uur per week aan mijn studie besteden. Eerlijk gezegd kom ik daar niet altijd aan toe. Na een werkdag kom ik om zes uur thuis en dan moet er nog gegeten worden, en de kinderen willen ook aandacht. De oudste vindt het geweldig dat ik studeer, maar de jongste heeft er moeite mee dat ik vaak laat thuis ben. Hij wil graag dat ik hem voorlees wanneer hij gaat slapen. Door de week heb ik weinig tijd om huiswerk te maken, dus moet ik er in het weekeinde een paar uur voor gaan zitten.

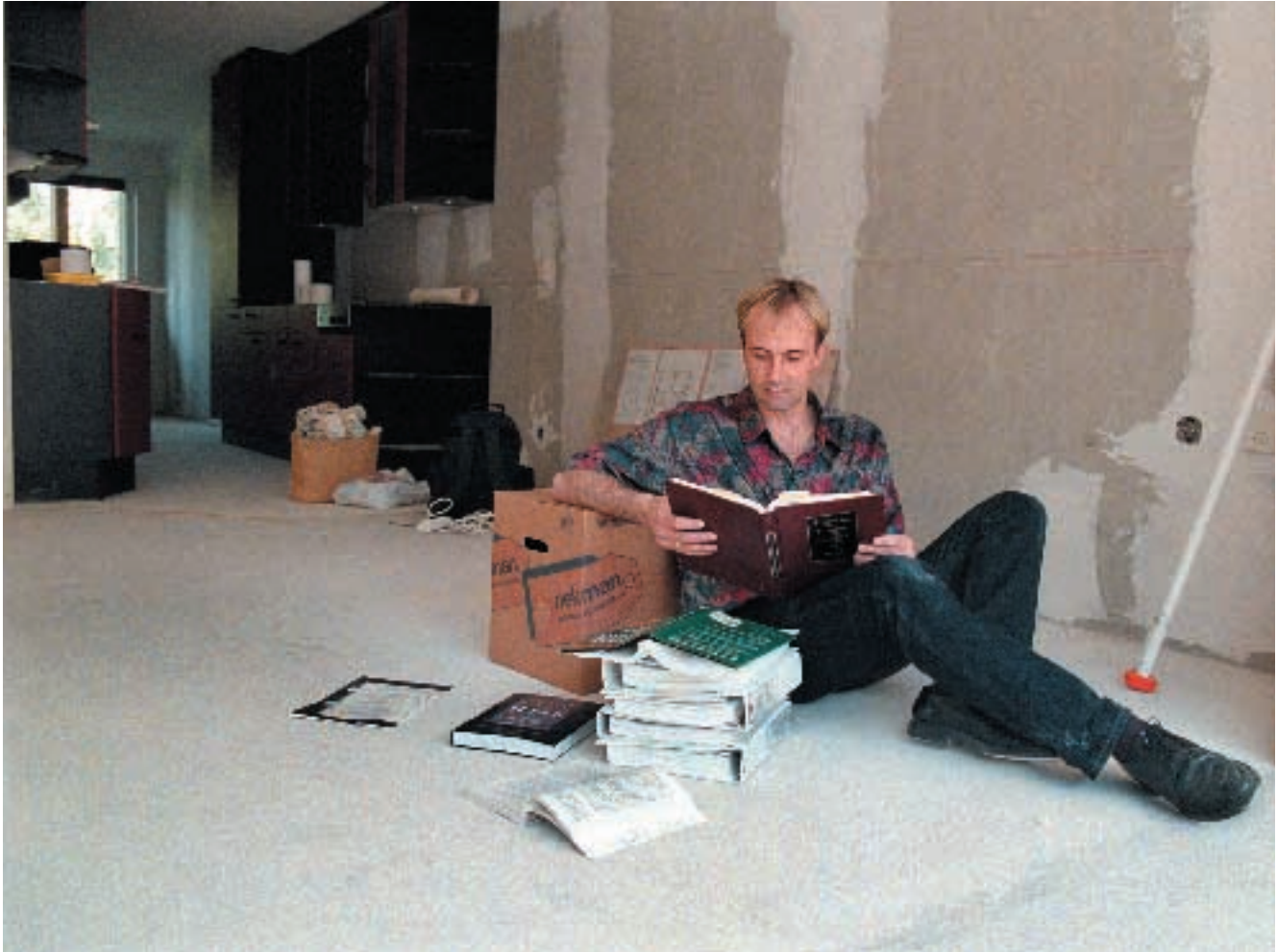
Op zondag ging ik nog wel eens met de jongens naar mijn moeder, maar dat zit er nu niet meer in.'

'De Nederlandsche Bank heeft me min of meer gedwongen om deze studie te doen. Met mijn mavo-opleiding en 17 jaar werkervaring voldeed ik niet aan de minimeisen. Maar ik heb de beloning al binnen, nog voordat ik mijn diploma heb behaald: ik krijg een vast contract!'

'Mijn chef heeft tien extra studieverlofdagen voor mij geregeld. Daardoor kan ik in de zomer drie weken vakantie nemen. Daar zit ik met smart op te wachten, want dan heb ik weer tijd om leuke dingen te doen met mijn kinderen.'

'Het valt me zwaar om te studeren, ik houd geen tijd meer voor mezelf over. Maar ik doe het omdat ik graag bij DNB wil blijven. Uiteindelijk heb ik het diploma in handen. Misschien kan ik dan eens verder kijken binnen DNB.'

Bob Coppes (42) is alleenstaand en werkt fulltime bij de sectie Toezicht-Internationale banken van het directoraat Toezicht. Coppes heeft kortgeleden de tweejarige opleiding tot Kapitaalmarktspecialist afgerond.

De opleiding tot Kapitaalmarktspecialist is op initiatief van DNB georganiseerd door KPMG. Coppes: 'Ik heb zelf gekozen voor deze opleiding. Twee jaar geleden ben ik binnen het directoraat Toezicht overgestapt van beleid naar uitvoering. Als ik deze cursus niet had gedaan, had ik nu niet bij uitvoering gezeten. En ik vind dit vreselijk leuk werk!'

Coppes vertelt vol enthousiasme over de cursus: 'Ik heb veel plezier gehad met mijn medecursisten. Het was leuk mensen van buiten de afdeling te leren kennen. Door de cursus krijg je kennis van een heel breed gebied. Niet alleen theoretisch, ook praktisch. Een absoluut hoogtepunt waren de stages. Eerst zat ik bij een grote Europese bank, twee weken in Frankfurt en twee weken in Londen. Ik mocht meekijken in de *front office* en de *back office* van

de *dealing room*. De tweede stage was bij een Amerikaanse bank, waar ik veel heb opgestoken van nieuwe vormen van risicomanagement.'

'Het leven in een hotel is saai, maar ik maak het altijd wel gezellig. We werden regelmatig mee uit eten genomen, soms twee keer op een dag. Dat kun je niet weigeren, dus ik ben tijdens mijn stage wel wat dikker geworden.'

'Ik ben gepromoveerd en heb lesgegeven in Financiële Derivaten aan de Universiteit van Groningen. Daardoor waren sommige studieblokken relatief gemakkelijk voor mij. Andere studieblokken waren zwaar, vooral als je twee lesdagen had en opdrachten moest maken met een deadline. Op het werk werd er niet altijd rekening mee gehouden dat je de cursus deed. In drie dagen moest ik vaak het werk van een hele week doen. Soms ging ik op zaterdag of zondag naar DNB om mijn werk af te maken.'

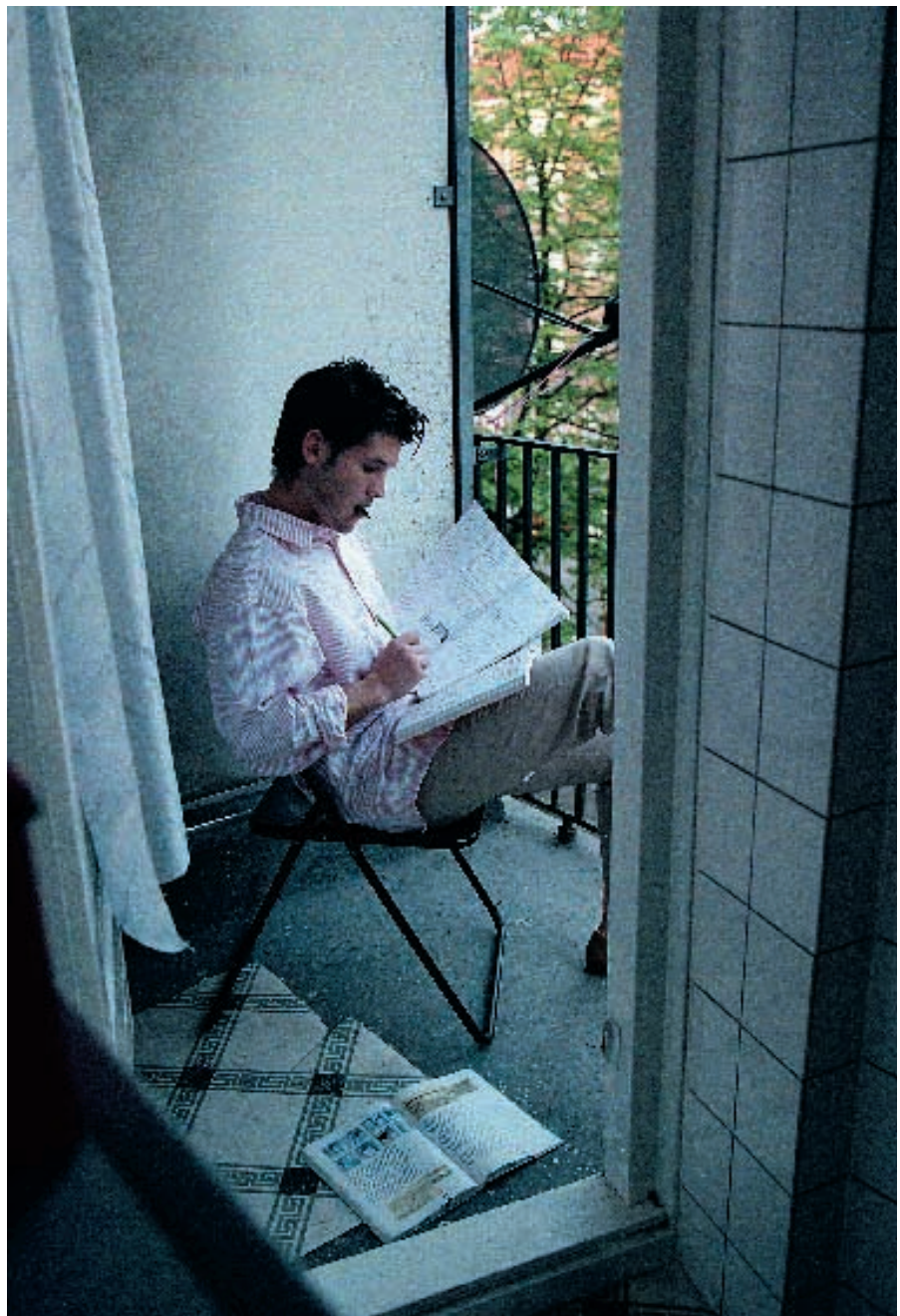
Mohammed El Faddali (24) woont samen met zijn broer en zus en heeft een fulltime baan bij de afdeling Financiële markten. In mei is hij begonnen aan een cursus Nederlands van zes maanden bij een privé-leraar.

‘Een collega bij DNB heeft dezelfde cursus gedaan en was er enthousiast over. De leraar komt elke week naar DNB. Dan bespreken we samen het huiswerk dat ik gemaakt heb. Het accent van de cursus ligt op zinsbouw. Eén keer in de maand doe ik examen. Daar hoeft ik niet veel extra voor te doen. Het examen volgt uit de behandelde stof en het huiswerk.’

El Faddali woont met zijn broer en zus in een driekamerwoning. Heeft hij wel voldoende rust om te studeren? ‘Ik ben een makkelijk mens, heel flexibel. Ik kan overal studeren. Nee, werk en studie zijn niet moeilijk te combineren. Ik kan alles blijven doen: ik voetbal, ik ga uit, ik doe nog een typecursus, ik zie mijn vrienden, en ik doe elke dag huiswerk. Aan het huiswerk besteed ik ongeveer een uur per dag. Daarbij zet ik muziek aan, want ik houd niet van stilte.’

‘Mijn vader zei altijd: je moet je tijd goed besteden. Mijn ouders waren serieus over studeren. Ze spreken zelf veel talen. Na school moesten we altijd eerst huiswerk maken. Van mijn zevende tot mijn zestiende jaar ben ik zeven dagen per week naar school geweest, zaterdag en zondag naar de Marokkaanse school. Ik heb ook Marokkaanse diploma’s naast mijn mavo-diploma en mijn mbo-diploma internationale groothandel. Het studeren is misschien blijven hangen. In plaats van tv-kijken kun je beter studeren.’

‘Ik studeer omdat ik mijn Nederlands wil verbeteren (El Faddali spreekt heel goed Nederlands – YvL). Zo vergroot ik mijn kansen. Hierna wil ik nog een avondcursus boekhouden gaan doen. Ik ben nog jong. Leren vind ik leuk en ik heb er tijd voor. Mijn doel is een baan vinden waarmee ik gelukkig ben en goed verdien, zodat ik alles kan kopen wat mijn hartje begeert. Ik wil een toekomst met zekerheid.’

Sybille Grob (39) woont samen, heeft een dochtertje van 3 en een zoon van 18 die het huis uit is. Ze werkt fulltime als statisticus/onderzoeksassistent bij de afdeling Wetenschappelijk onderzoek en econometrie. Twaalf jaar geleden is Grob begonnen aan een studie Algemene Economie aan de Open Universiteit.

‘Wanneer ik afstudeer? Ik heb geleerd daar geen uitspraken over te doen. Het is een voordeel en een nadeel van de Open Universiteit: als het me niet uitkomt bestel ik geen nieuwe studiemodules. Door die flexibiliteit is de studie makkelijk te combineren met andere bezigheden.’

‘Ik wilde iets begrijpen van economie. En ben altijd geïnteresseerd geweest in politiek, in hoe de maatschappij in elkaar zit. Ik kom uit Oost-Duitsland. Ik wilde weten waarom de marxistische idealen zo verkeerd uitpakten in het dagelijks leven. Deze studie past daarbij.’

‘Dankzij de modules die ik al gehaald had, kon ik bij mijn sollicitatie aantonen dat ik op hbo-niveau kan functioneren. Daarom ben ik acht jaar geleden aangenomen bij DNB.’

‘Mijn studie is mijn hobby. Uitgaan interesseert me niet. De groei die ik in mijn studie doormaak, vertaalt zich in mijn werk. Door die wisselwerking word ik extra gemotiveerd. Ik vind het geen gemakkelijke studie. Het is alleen zo lang vol te houden omdat ik leergierig ben. Ik ben er niet op uit om snel met zesjes certificaten binnen te halen. In de twaalf jaar van mijn studie ben ik een ander mens geworden. Ik zal niet zeggen dat ik weet hoe de wereld in elkaar zit, maar ik begrijp meer, heb meer zelfvertrouwen.’

‘Twee weken voor een examen begint het afzien. Dan moet ik buffelen en blokken. In noodgevallen sluit ik me wel eens een lang weekeinde op in ons zomerhuisje in Noordwijk. Zware vakken bewaar ik voor de vakantie. Dan heb ik bijvoorbeeld tijd om veel wiskundesommen te maken. Gelukkig zeurt mijn vriend nooit, dan zou ik het veel moeilijker hebben.’

Bankgeheimen

Déjà vu

De wisselkoers van de euro is de afgelopen periode bijna een repeterende breuk in de nationale en internationale pers. In zekere zin is er niets nieuws onder de zon. Herinnert u zich nog het midden van de jaren tachtig, toen de Amerikaanse dollar bijna NLG 4,- waard was? De Amerikaanse economie groeide toen als kool, overigens op een minder gezonde manier dan nu het geval is, terwijl de economieën van de meeste Europese landen nog steeds kwakkelde. Afgezien van het feit dat de koers van de euro ten opzichte van de dollar in de afgelopen periode dus niet eens zo exorbitant laag was, is ook toen veel gezegd en geschreven over de wisselkoers. Uiteindelijk kwam aan de *American dream* toch een einde: begin jaren negentig noteerde de koers van de dollar bijna NLG 1,50.

L'Histoire se répète, maar toch altijd even anders. Om minstens twee redenen is de situatie nu anders dan toen. In de eerste plaats is de euro een nieuwe munt. En ofschoon de euro op internationale financiële markten al lang vaste voet aan de grond heeft gekregen, moet de Europese burger de eerste euro nog in zijn portemonnee krijgen. Wanneer de

wisselkoers van de euro niet zo sterk is, is het niet verwonderlijk dat dit zijn uitwerking heeft op het vertrouwen van de burgers in de nieuwe munt.

In de tweede plaats moeten de Europese burgers nog wennen aan de Europese dimensies van het eurogebied. In monetair opzicht is Nederland een deeltje geworden van het Europese muntgebied, net zoals Illinois of Kansas staten zijn van de Verenigde Staten. Het overgrote deel van onze handel voeren wij met andere landen van het eurogebied. Door de invoering van de euro zijn we dus minder kwetsbaar geworden voor externe schokken, zoals bijvoorbeeld een forse daling of stijging van de wisselkoers ten opzichte van de Amerikaanse dollar. Maar misschien juist omdat de euro voor de Europese burgers nog niet echt tastbaar is, is dit kwartje nog niet gevallen. Dit verklaart ook ten dele de onrust over de wisselkoers van de euro.

Wat is onder deze omstandigheden wijsheid voor voorlichters van monetaire autoriteiten? Wat betreft het tanende vertrouwen van het publiek, geldt dat herhaling de moeder is van alle kennis. Het blijft belangrijk sommige misverstanden uit de wereld te helpen. President Duisenberg van de ECB heeft dit een paar weken geleden al eens duidelijk gemaakt met zijn 'open brief' aan de Europese burgers. Het is uiteindelijk de koopkracht die telt. En wanneer deze in gevaar komt, bijvoorbeeld door stijgende invoerprijzen als gevolg van een daling van de wisselkoers van de euro, zal de Europese Centrale Bank (ECB) niet nalaten om in te grijpen.

In dit verband is ook de voorlichtingscampagne in het kader van de invoering van de eurobankbiljetten en -munten van belang. Ofschoon deze campagne vooral bedoeld is om informatie over te dragen met betrekking tot de invoering sec, kan het geen kwaad om in het kielzog hiervan het vertrouwen in de euro een *boost* te geven.

Wanneer het gaat om de informatieverstrekking aan financiële markten (meestal via bepaalde media, zoals persagentschappen of *wire services*), waarop de wisselkoers van de euro

uiteindelijk tot stand komt, is een andere aanpak vereist. In de eerste plaats moet de informatie helder en eenduidig zijn. Dit betekent dat monetaire autoriteiten met één stem moeten spreken. Dit wil niet zeggen dat er maar één woordvoerder over de koers van de euro hoeft te zijn, maar woordvoerders en voorlichters moeten wel allemaal dezelfde boodschap uitdragen. Omdat het voor sommige media een sport is om verschillen in mening uit al deze *quotes* te destilleren – al dan niet gedreven door de gedachte dat nieuws financiële markten in beweging moet brengen – is het toch vaak beter om het aantal stemmen dat over de koers van de euro spreekt, te beperken.

Single voice of niet, onbedoeld – en meestal ook volledig ten onrechte – slagen sommige media erin *quotes* over de koers van de euro van verschillende woordvoerders of voorlichters altijd anders te interpreteren. In de tweede plaats is het gevaarlijk voor monetaire autoriteiten om te speculeren over mogelijke maatregelen om de wisselkoers van de euro te beïnvloeden, bijvoorbeeld door te hinten op een renteverhoging of valutamarktinterventies. Dit is in feite een wijsheid die onder alle omstandigheden geldt. Iedere media-trainer zal leren dat men zich op glad ijs begeeft door openlijk te speculeren. Dit doet men alleen, wanneer hiermee ook iets wordt beoogd. Speculeren over maatregelen om de koers van de euro te versterken, kunnen effect ressorteren, omdat dergelijke uitspraken financiële markten in de regel toch wel schrik aanjagen. Maar de werking hiervan is beperkt en in ieder geval tijdelijk. Worden er maatregelen door monetaire autoriteiten genomen, dan is het juist zaak om hierover zo duidelijk mogelijk te zijn in de publiciteit. Hoe dan ook, communiceren met financiële markten over de wisselkoers blijft een subtiel spel. Dit is overigens wel een *déjà vu*.

Olaf Sleijpen, woordvoerder van de Nederlandsche Bank

De stille krachten van DNB? Henk Hazeleger is één van de onmisbare mensen die achter de schermen belangrijk werk doen. Hij is de beheerder van het Voorlichtingscentrum van de Nederlandsche Bank, en stelt tijdens rondleidingen scholieren, bankiers en huisvrouwen gerust: niemand hoeft bang te zijn voor de komst van de euro.

De beheerder van het Voorlichtingscentrum

Naam: Henk Hazeleger

Leeftijd: 52

In dienst: 22 jaar

Aan de Achtergracht in Amsterdam staat een rij van dertien statige pakhuizen. Hier is het Voorlichtingscentrum van de Nederlandsche Bank gevestigd: het werkterrein van Henk Hazeleger. Hazeleger vertelt tijdens rondleidingen scholieren, bankiers, beleggingsclubs en huisvrouwen alles over de EMU en euro. Ook staat hij de overige rondleiders met raad en daad bij. Dit zijn voornamelijk jonge studenten economie, die met de rondleidingen een zakcentje verdienen.

Voordat Hazeleger in oktober 1999 zijn intrek nam in het Voorlichtingscentrum, werkte hij jarenlang in de directievleugel van de Nederlandsche Bank als directiebode, een soort 'butler'. Hazeleger was als directiebode gastheer voor de directie en hun gasten. Hij zorgde voor koffie en thee, en hield ook de veiligheid van de directie in de gaten. Vroeger moest een directiebode zelfs een wapen dragen. Hazeleger was hier niet blij mee.

Hazeleger vertelt een groep scholieren over de goudvoorraad van DNB.

Tijdens een persconferentie bij DNB bleef zijn pistool 'per ongeluk' haken achter een microfoonstandaard, die met het nodige kabaal onderuit ging. Daags erna meldde de pers dat bij DNB 'obers met wapens' rondliepen. Hazeleger toonde het bericht aan de directie, waarna de wapenplicht voor de bodes snel werd afgeschaft.

Voor een buitenstaander komt het werk van een directiebode misschien saai over, maar de bodes brengen zelf genoeg leven in de brouwerij. Zo herinnert Hazeleger zich een voorval, waarbij een pakketje uit Italië arriveerde zonder vrachtbrief, wat zeer ongebruikelijk is. Een collegabode pakte dit pakketje aan en meldde schertsend 'deze bom wel even weg te zetten'. Dit bracht Hazeleger op een idee voor een *practical joke*, hij bevestigde zijn horloge met alarm onder het pakket, stelde het alarm in op twee minuten en leverde dit af bij twee directiesecretaresses. Bij het piepen van het alarm schoten de secretaresses uit hun stoelen en legden de honderd meter in de directievleugel in tien seconden af.

Als beheerder/rondleider in het Voorlichtingscentrum krijgt Hazeleger veel vragen om de oren. Voor de rondleidingen moest hij in korte tijd veel informatie 'inslikken' over EMU, euro, monetair beleid en toezicht. Hij begint een rondleiding standaard met de

opmerking dat sommige deelnemers op detail waarschijnlijk meer weten dan hijzelf, en dat ze welkom zijn hem aan te vullen. Hazeleger doet altijd zijn best om respons te krijgen tijdens een rondleiding. Wat hem hierbij goed van pas komt is dat hij in zijn vrije tijd in de kerk les geeft aan kinderen. Hij heeft zich hierdoor bepaalde vaardigheden aangeleerd om zijn toehoorders scherp te houden. Al bij het begin van de rondleiding vraagt Hazeleger waar EMU voor staat. Het gros van de bezoekers antwoordt 'Europese Monetaire Unie'. 'Fout', roept Hazeleger dan meteen, 'het is Economische en Monetaire Unie'. Vóór een rondleiding met scholieren vraagt hij aan de leraar hoeveel de klas al weet van EMU en euro. Tijdens deze voorgesprekjes hoort hij vaak dat de leerlingen zich hooguit tien minuten kunnen concentreren, waarna de aandacht verslapt. Voor Hazeleger dus extra werk aan de winkel om ze er anderhalf uur bij te houden. Soms probeert hij het ook met humor. Als tijdens een rondleiding de verregaande vergrijzing in Nederland ter sprake komt, antwoordt Hazeleger dat hij er alles aan gedaan heeft om dit tegen te gaan (Hazeleger heeft zeven kinderen, LP), maar er helaas niet in is geslaagd.

De interactieve spelen en de multimedia presentaties doen het goed in het Voorlichtingscentrum, waar voorlichting

over de EMU, euro, monetair beleid, het toezicht op het bankwezen en het betalingsverkeer voorop staat. Bij één van de spelen neemt de bezoeker plaats op de stoel van een bankdirecteur en neemt deel aan de dagelijkse bankactiviteiten via pc, telefoon en drie monitoren. Aan het eind van het spel hoort de bezoeker of hij mag blijven of beter een andere baan kan kiezen. Dit laatste levert vooral hilariteit op als de groep bezoekers uit bankiers bestaat. Een ander populair onderdeel is de zaal waar een aantal baren goud liggen, vooral de jeugd is hiervan gecharmeerd.

Hoewel hij zijn werk in de directievleugel zeer aangenaam vond, heeft hij meer eer van zijn werk in het Voorlichtingscentrum. Als hij bij een groep huisvrouwen de angst voor de komst van de euro kan wegnemen, die hij bemerkt door opmerkingen als 'het gaat toch slecht met de euro ten opzichte van de Amerikaanse dollar', geeft hem dat een enorme voldoening. Maar hij geniet het meest van het overbrengen van kennis aan scholieren en studenten. 'De jeugd heeft de toekomst en ik vergelijk mijn werk wel eens met het uitdragen van het Evangelie'.

Lex Prins

Een kwart eeuw monetaire economie

DNB'er schrijft boek over rente in Europese dimensie

De verzamelde essays van prof. dr. M. Fase, onderdirecteur van de Nederlandsche Bank en hoogleraar Monetaire Economie aan de Universiteit van Amsterdam, geven een overzicht van het empirisch onderzoek dat door de auteur in de afgelopen 25 jaar is verricht op het terrein van de renteontwikkeling enerzijds en de prijsvorming van vermogensactiva anderzijds.

De auteur gaat op basis van de principale-componenten analyse na in hoeverre de verschillende rentevoeten op de geld- en kapitaalmarkt (risicovrije- en risico-dragende schuldtitels) in Nederland in de jaren zestig een onafhankelijk verloop vertoonden. Hij concludeert dat er twee factoren zijn die nagenoeg alle veranderingen in de geldmarkt rentevoeten bepalen. De eerste factor is de 'ware rentevoet', waarbij geheel geabstraheerd wordt van een krediet- en faillissementsrisico. Het betreft dan de compensatie voor het afstand doen van liquiditeiten (marginale tijdsvoorkeuroet). De tweede factor reflecteert transactiekosten en het risico-element dat aan de betreffende schuldtitels is verbonden. Bij de rentevoeten op de kapitaalmarkt ontstaat eenzelfde beeld, waarbij meer dan 97 procent van de totale variatie door de eerste en tweede principale component samen wordt bepaald. Uit de analyse komt naar voren dat er een tweetal lange rentevoeten zijn die onafhankelijk van elkaar bewegen. Deze betreffen het rendement op risico-vrije en risicodragende schuldtitels. In de tweede helft van de jaren zestig blijkt het belang van de risico-karakteristiek toe te nemen. Naast de tijdsvoorkeuroet en het faillissementsrisico is ook een derde principale component van belang, namelijk de compensatie in de rentevoet voor de geldontwaarding.

Fase gaat voorts na in hoeverre in de periode 1961-1972 (vaste wisselkoersen) de verdere liberalisatie van het kapitaalverkeer en een toenemende financiële integratie hebben geleid tot gemeenschappelijke veranderingen van de korte rentevoeten in 11 financiële centra in de wereld (G-10 landen plus Zwitserland). De auteur concludeert dat een groot deel van de totale beweging van de korte rente bij gedekte rentepariteit door de eerste principale-component wordt bepaald, te weten de 'ware' wereldgeldmarkt-rentevoet. Deze is sterk gecorreleerd met de geldmarktrente in de Verenigde Staten. De tweede component, te weten de risico's verbonden aan beleggingen in het buitenland, was in de periode 1961-1968 nauwelijks significant. Deze heeft echter in de periode 1969-1972 aan belang toegenomen door de toegenomen onrust op de valutamarkten.

De resultaten bij ongedekte rente-arbitrage laten zien dat het belang van de eerste component sterk wijzigt, het belang van de tweede component sterk toeneemt en een additionele component verschijnt, aangeduid met valutarisico. Immers de ongedekte rentepariteit impliceert een element van additionele onzekerheid met betrekking tot renteveranderingen en de daarmee verbonden wijzigingen in de wisselkoers.

De auteur vergelijkt vervolgens de renteontwikkeling op de geld- en kapitaalmarkt in Nederland en België in de periode 1980-1984. Deze periode kenmerkt zich door vaste wisselkoersen (EMS) en een overgang naar een liberalisatie van financiële markten. Voor België komt naar voren dat de eerste principale-component 72 procent van de totale renteverandering verklaart en sterk gecorreleerd is met de rente op korte schuldtitels. De tweede component vertoont een sterke correlatie met de rente op lange schuldtitels en de derde is gerelateerd aan het beleggingsrisico (internationale interdependentie van rentevoeten in België). De vierde component reflecteert de inflatie-premie in de rente. In de Nederlandse situatie komt naar voren dat de eerste component 90 procent van de totale renteveranderingen verklaart en de tweede en derde component respectievelijk 4 procent en 3,5 procent. De eerste component is sterk gecorreleerd met de rente op lange schuldtitels (marginale kapitaalproductiviteit) en de tweede en derde component met respectievelijk het rendement op aandelen van ondernemingen (risicopremie) en de rente op korte schuldtitels (inclusief de inflatie-premie).

Uit het onderzoek komt ook naar voren dat in België een duidelijk onderscheid bestaat tussen de geld- en kapitaalmarkt. Tevens heeft België financiële innovaties op de kapitaalmarkt eerder geïntroduceerd, hetgeen een verklaring kan zijn voor de waargenomen verschillen in de renteontwikkeling ten opzichte van Nederland. Deze verschillen hangen ook samen met een eerdere verslechtering van de Belgische overheidsfinanciën dan in Nederland. De resultaten voor Nederland zijn stabiel. Hoewel de buitenlandse invloed op de binnenlandse rente duidelijker

DNB-ondirecteur Fase.

aanwezig is in Nederland, heeft België in de periode 1980-1984 omvangrijke buitenlandse schulden opgebouwd. Dit betekent dat de rente op de binnenlandse kapitaalmarkt door de internationale kapitaalmarkt is bepaald.

Fase heeft de oorzaken en achtergronden onderzocht van de internationale convergentie van de rentevoeten op de kapitaalmarkt in een wereld gekenmerkt door liberalisatie van financiële markten en een omvangrijke internationale kapitaalmobiliteit. Binnen de Europese Unie is sinds het begin van de jaren tachtig de mate van correlatie tussen veranderingen van de rentevoeten op de kapitaalmarkt geleidelijk toegenomen. Enerzijds als gevolg van een vermindering van de wisselkoers volatiliteit en de liberalisatie van het kapitaalverkeer en anderzijds vanwege een toenemende convergentie van de geldmarktrentevoeten. In landen met flexibele wisselkoersen is de correlatie tussen veranderingen van rentevoeten op de kapitaalmarkt in 1980 vrij plotseling gestegen en daarna nagenoeg constant gebleven.

Het boek bespreekt eveneens de mate waarin de vertraagde en gedeeltelijke aanpassing van de lange nominale rentevoeten aan de verwachte inflatie (Fisher-hypothese) afhankelijk is van de mate van openheid van de economie, van internationale invloeden en van het vigerende wisselkoerssysteem. Het onderzoek heeft betrekking op de periode 1973-1994 in een viertal EMU-landen (Nederland, België, Duitsland en Frankrijk). In een open economie komt in de perioden 1973-1979 en 1979-1994 (EMS) de Fisher-hypothese er op neer dat de inflatie ook indirect invloed heeft op de lange nominale rente. Op basis van empirisch onderzoek blijkt dat voor kleine afhankelijke landen (Nederland en België) met een geringe autonome politiek, geldt dat in de perio-

de na 1979 de inflatie een sneller effect heeft op de rente bij min of meer vaste wisselkoersen dan in de voorafgaande periode. Een en ander betekent dat aanpassing van de rente aan veranderingen in de inflatie afhankelijk is van het vigerende wisselkoerssysteem. In Frankrijk bijvoorbeeld zijn de resultaten echter geheel anders vanwege de bestaande kapitaalrestricties tot eind jaren tachtig. Voor de kleine landen geldt in beide perioden dat de inflatie niet volledig wordt doorgegeven in de nominale rente. Er is echter empirische steun voor de Fisher-hypothese gedurende beide perioden in Frankrijk.

Het tweede deel van het boek bespreekt onder meer de prijsvorming van vermogensactiva en de prijsvorming van aandelen. Onderzocht wordt in hoeverre gedurende de periode 1971-1976 er sprake is geweest van een integratie dan wel van een segmentatie van de beurzen in elf geïndustrialiseerde landen. In het bijzonder wordt de relatie tussen Wall-Street en de Amsterdamse beurs onderzocht en de auteur concludeert, 'Wall Street causes share price movements in Damrak'.

Een apart hoofdstuk is gewijd aan de interactie tussen de ontwikkeling van een vijftal aandelenkoersen en de betreffende optieprijsen in Amsterdam gedurende de periode 1985-1989. Meer in het bijzonder wordt nagegaan welke informatie besloten ligt in de optie-prijsen die relevant is voor de koersontwikkeling van aandelen. De causaliteit loopt heel vaak van de optiehandel naar de aandelenmarkt, maar vaak is er ook geen verband.

In hoofdstuk 14 wordt het probleem van de verwachte risicopremie van de belegger in aandelen aan de orde gesteld. Het gaat hier om een gewenste risicopremie van de belegger boven de risicovrije rentevoet. Het onderzoek heeft betrekking op de risicorendementsrelatie in Nederland gedurende de periode 1828-1994. Meer in het bijzonder wordt nagegaan of er sprake is geweest van een zekere anomalie ten aanzien van de hoogte van deze risicopremie. Uit het onderzoek komt naar voren dat de gemiddelde risicopremie tussen 1828 en 1900 aanzienlijk lager was dan in de periode 1901-1992, namelijk 4 procent respectievelijk 7 procent. De risico-aversie, de verhouding tussen de gewenste risicopremie enerzijds en de covariantie tussen de risico-premie en de groei van de consumptie anderzijds, was in de twintigste eeuw relatief hoog, maar was voor de Tweede Wereldoorlog lager dan erna.

Deze studie over rentevoeten en activa-prijsen is van een hoog econometrisch en empirisch-statistisch niveau en representeert een goede balans tussen de beide invalshoeken. Het boek is sterk aan te bevelen aan economen werkzaam zowel op het terrein van de monetaire theorie en politiek als de beleggingstheorie en financiële markten.

Jacques Sijben, hoogleraar Geld-, krediet- en bankwezen aan de Katholieke Universiteit Brabant

On Interest Rates and Asset Prices in Europe. The Selected Essays of Martin M.G. Fase, Edward Elgar Publishing, Cheltenham UK, 1999, ISBN 1-84064-020-0, NLG 222,95

kort gezegd

EMU

Operatie omwisseling euro: een miljardenklus

De euro is over anderhalf jaar, op 1 januari 2002, een wettig betaalmiddel in Nederland. Vanaf die datum worden miljarden euromunten en honderden miljoenen eurobiljetten in omloop gebracht. Tegelijkertijd worden vergelijkbare aantallen guldenmunten en -bankbiljetten ingenomen. Een hele klus, die in opdracht van het Ministerie van Financiën wordt voorbereid en uitgevoerd onder regie van de Nederlandse Bank. DNB heeft hiervoor een speciaal projectbureau opgericht, het Bureau Euro Omwisseling (BEO). Dat werkt samen met de belangrijkste betrokken partijen (het bankwezen, de toonbankinstellingen en de waardetransporteurs) aan de invulling van een scenario dat moet bijdragen aan een snelle, soepele en veilige chartale omwisseling.

Waar gaat het om?

- Het in omloop brengen van 2,8 miljard euromunten in acht denominaties.
- Het in omloop brengen van 360 miljoen eurobankbiljetten in zeven denominaties.
- Het uit circulatie nemen van circa 3 miljard guldenmunten in zes (inclusief de 10 en 50 munten in acht) denominaties.
- Het uit circulatie nemen van circa 380 miljoen bankbiljetten in zes denominaties.
- Per 1 januari 2002 moet elke bank en toonbankinstelling over voldoende startvoorraad beschikken, en moet het publiek hebben kunnen wennen aan de nieuwe euromunten.

Guldens en euro's zullen vier weken naast elkaar circuleren. Op 28 januari

2002 moet de omwisseloperatie zijn voltooid. In het hele eurogebied zullen in totaal 13 miljard eurobankbiljetten worden gedrukt, met een totale waarde van EUR 600 miljard (NLG 1320 miljard). Hiervan worden 9 miljard bankbiljetten in omloop gebracht, de rest is bedoeld als logistieke voorraad om fluctuaties in de vraag te kunnen opvangen. De omvang van de hoeveelheid te drukken eurobankbiljetten verschilt per land.

Hoeveelheden te drukken eurobankbiljetten tot 1 januari 2002 per land

In miljoenen

Duitsland	4.030
Frankrijk	2.585
Italië	1.950
Spanje	1.925
Nederland	605
België	530
Oostenrijk	520
Portugal	450
Ierland	180
Finland	170
Luxemburg	45
Totaal EU-11	12.990

Nederland, de op vier na grootste economie in het eurogebied, neemt ook de vijfde plaats in in de bankbiljetten top-11. Joh. Enschedé drukt 605 miljoen biljetten, waarvan er 360 miljoen in omloop komen. Meer dan in de meeste andere landen, maar het is slechts een derde van de Spaanse en Italiaanse productie en een kwart van de Franse. De Duitsers spannen de kroon, zij drukken ruim zes maal zoveel bankbiljetten als Nederland. De persen draaien op volle toeren.

Euro levert miljarden op

Het Nederlandse bedrijfsleven kan door de komst van de euro jaarlijks naar schatting zeven miljard gulden aan baten tegemoet zien. Daartegenover staan eenmalige investeringen voor de invoering van de euro ter waarde van circa vijf miljard gulden. Dit is één van de resultaten van de negende enquête van DNB over de invoering van de euro.

Het onderzoek van DNB wijst er tegelijkertijd op dat de voorbereiding van het bedrijfs-

leven op de euro nog traag verloopt. Met name in het midden- en kleinbedrijf. Van het grootbedrijf heeft circa 80 procent van de ondervraagde ondernemingen aangegeven dat men tenminste een plan heeft opgesteld voor de omschakeling op de euro. In het midden- en kleinbedrijf is dit echter bij minder dan de helft van de bedrijven het geval. Bovendien geeft 44 procent van de kleine en 17 procent van de middelgrote ondernemingen aan dat zij denken de euroconversie zonder enige planning door te kunnen voeren.

Dat nog relatief weinig bedrijven klaar zijn voor de euro blijkt ook uit ander onderzoek. Zo heeft het Nationaal Forum voor de introductie van de euro (NFE) berekend dat minder dan één procent van de bedrijven hun BTW-aangifte in euro doen (qua waarde gaat het daarbij om 2,4 procent van het totaal). Ook het aantal zakelijke betalingen in euro is nog zeer gering. Minder dan een procent van alle zakelijke betalingstransacties geschiedt in euro. Het NFE vindt het trage verloop van de eurovoorbereiding van het bedrijfsleven een punt van zorg en heeft daarom onlangs actiepunten voorgesteld, die het bedrijfsleven moeten aansporen om de voorbereidingen te intensiveren. De op het MKB gerichte mediacampagne van het NFE zal de komende maanden op volle kracht worden voortgezet.

Het volledige rapport met de resultaten van de DNB-enquête is te raadplegen op de website van DNB (www.dnb.nl).

Hendrik Jan Eijpe

In memoriam

Ton Touw trad op 1 april 1983 bij DNB in dienst als hoofdbeampte bij de Accountantsdienst Toezicht. Na diverse promoties werd hij op 1 mei 1993 benoemd tot onderdirecteur Toezicht. Per 1 augustus 1999 trad hij toe tot het bestuur van de Stichting Toezicht Effectenverkeer (STE).

Onderstaand volgt de tekst van de toespraak van DNB-directeur Arnold Schilder tijdens de rouwdienst op 8 mei jl.

'Geniet van het leven en lach drie keer daags. Dat was Ton ten voeten uit.' Zo klonk de spontane uitroep in die eerste, snelle advertentie in NRC Handelsblad afgelopen dinsdag. Dat was jullie keuze: Leonoor, Judith en Bram-Jan, Victor, Wim, Silvia, Kevin en Melanie, Sandra en Gerard (familie Touw, red.). Driemaal daags een lach, een glimlach tenminste. Ik probeer dat, vanuit de warmte die we bij DNB voelen voor Ton en voor jullie. Drie korte citaten geef ik – om te tonen wat Ton heeft betekend, voor ons, en voor het toezicht op de banken in Nederland.

Het eerste citaat komt uit zijn sollicitatieformulier van 1982. Hij werkte toen bij een accountantsmaatschap. Op dat formulier stond een vraag: 'waarom wenst u van betrekking te veranderen?' Ton schreef daarbij, recht voor zijn raap: 'tempo van praktijkoverdracht ligt te laag; inkoopsum in de maatschap ligt te hoog.' Het typeert zijn Groningse nuchterheid – maar ook zijn houding tegenover accountants: positief – maar kritisch. Hij had respect voor het accountantswerk – maar tevens de ambitie om het als toezichthouder grondiger te doen. Een voorbeeld is het hypotheekonderzoek van DNB vorig jaar. Ton heeft daar de aanzet toe gegeven; hij heeft de accountants van de banken daar actief bij ingeschakeld – en tegelijk bleef hij ze kritisch volgen: geen slappe verhalen. Zo zijn er ook voorbeelden van wezenlijke verbetering van het toezichtswerk: de opleiding tot kapitaalmarktspecialisten, het kwaliteitsproject, de risico-analyse-methode. De laatste wordt nu ook bestudeerd door andere toezicht-

Ton Touw 1947-2000

houders. Het toezicht van DNB is door Ton wezenlijk verder geholpen.

Het tweede citaat komt uit het Beoordelingsformulier 1987. De beoordelaar schrijft daar: 'T. moet er voor waken niet 'over de kop te slaan'. Initiatieven moeten rijp gemaakt worden voor *follow-up*. De uitwerking moet derhalve worden ingepast in prioriteiten, rekening houdende met de mogelijkheden van de organisatie.' Populair gezegd: Ton wilde veel sneller dan DNB aankom. Onder zijn bedaarde uitstraling ging een grote gedrevenheid schuil. Vóór zijn komst naar DNB had hij in 13 jaar al zes werkgevers gehad. Zijn promoties binnen DNB volgden hetzelfde tempo. Die gedrevenheid heeft vele wapenfeiten opgeleverd, ik noemde er al een paar. Andere zijn bijvoorbeeld: het succesvolle toezicht op enkele in moeilijkheden verkerende hypotheekbanken, zo'n 15 jaar geleden; het baanbrekende EDP-Memorandum van 1988; de internationalisering van het toezicht op de grote banken; de interne reorganisatie in 1997 en de uitbouw van de sector Toezicht Internationale Banken; de succesvolle millenniumovergang.

Natuurlijk, in teamwerk met vele anderen: maar Ton's inbreng is een heel wezenlijke factor geweest. Een collega

verwees naar zijn zeilhobby: met een combinatie van standvastigheid en plooibaarheid wist hij veel te bereiken. Tegenover de banken stelde hij zich alleen hard op als dat echt nodig was. Met dat optreden wist hij bij bestuurders respect af te dwingen.

De eerder geciteerde beoordelaar schreef: Ton moet rekening houden met de mogelijkheden van de organisatie. Maar namens die organisatie mag ik nu zeggen: dankzij Ton zijn onze mogelijkheden bepaald groter geworden.

Het laatste citaatje komt uit het functioneringsgesprek dat ikzelf met hem had, begin 1999. Het eerste onderwerp daarin was: 'leiding van het personeel en personeelsbeleid'. Ik complimenteerde Ton met de sfeer die hij had geschapen in zijn sector; met de sociale activiteiten, zoals het sectorfeest met Amerikaans volksdansen en Sinterklaas; met zijn betrokkenheid bij zijn mensen – hij knokte voor ze als dat moest; hoe hij zich bekommerde om medewerkers die tussen de wal en het schip dreigden te raken; en met de persoonlijke *coaching* die hij velen gaf. Maar als aandachtspuntje noemde ik, dat hij soms norser en somberder keek dan hij zich bewust was, en bedoelde. Ik omschreef dat als: je kijkt dan 'licht bewolkt'. Hij schaterde het uit en kwam me de volgende morgen vertellen dat hij het met Leonoor (zijn echtgenote, red.) besproken had – en hij ging eraan werken.

Op 1 augustus 1999 vertrok hij naar de STE om als bestuurder aldaar een door ons zeer gewaardeerde collega-toezichthouder te worden. In september waren er diverse afscheidsbijeenkomsten bij DNB; de teksten van de toespraken en het cabaret zijn een demonstratie van de warme plek die hij bij zeer velen bij DNB had – en heeft behouden.

Iemand schreef me: 'Tien jaar met Ton gewerkt te hebben, dat was geluk hebben.' We zijn dankbaar voor alles wat Ton ons gegeven heeft. En we wensen jullie heel veel sterkte met dit enorme verlies.

In het julinummer:

Bank of England in serie over centrale banken in Europa

DNB'ers actief in comités van de ECB